

Széchenyi István Egyetem
Deák Ferenc Állam- és Jogtudományi Kar
Bűnügyi Tudományok Tanszék

**A kiskorúak sérelmére elkövetett egyes nemi erkölcs elleni
bűncselekmények a hazai szabályozás és az ítélkezési
gyakorlat tükrében**

Tudományos Diákköri dolgozat

Készítette:
Komp Bálint János

Témavezető:
dr. Jungi Eszter

Győr, 2013

Tartalomjegyzék

I. Bevezetés	3
II. A nemi erkölcs elleni bűncselekmények kialakulása, fejlődése.....	6
II.1. A nemi kapcsolatok jogi szabályozása a honfoglalástól a Praxis Criminalisig	6
II. 2. A Praxis Criminalis és társai az 1700-as évekből.....	8
II. 3. Az első (1795. évi) magyar büntető törvénykönyv tervezettől a Csemegi-kódexig	8
II. 4. A Csemegi-kódextól a felszabadulás utáni első kodifikációig	9
II. 5. A felszabadulás utáni első kodifikációtól a hatályos jogig	11
III. A nemi erkölcs elleni deliktumok hatályos szabályozása	15
III.1. Szexuális kényszerítés	15
III.2. Szexuális erőszak.....	16
III.3. Szexuális visszaélés.....	19
III.4. Vérfertőzés.....	21
IV. A nemi erkölcs elleni bűncselekmények bizonyításával kapcsolatos gyakorlati problémák.....	21
V. A bűncselekményekkel kapcsolatos bírói gyakorlat	28
V. 1. A vádlott büntetőjogi felelősségét megállapító hazai joggyakorlat.....	29
V.1.2. I. jogeset – Bűncselekmény: megrontás büntette.....	29
V.1.3. II. jogeset – Bűncselekmény: nevelése, felügyelete, gondozása alatt álló személy sérelmére elkövetett szemérem elleni erőszak büntette	30
V. 2. Atipikus esetek.....	32
V. 2. 1. I. jogeset – Bűncselekmény: szemérem elleni erőszak büntette	32
V. 2.2. II. jogeset – Bűncselekmény: nevelése, felügyelete, gondozása alatt álló személy sérelmére elkövetett szemérem elleni erőszak büntette	36
VI. De lege ferenda jellegű javaslatok a nemi erkölcs elleni bűncselekmények miatt indult büntetőeljárással kapcsolatban	42
VII. Záró gondolatok.....	44
VIII. Irodalomjegyzék.....	46

I. Bevezetés

„Sok kicsinyke ágból lesz a sűrű erdő,

A sok könnyes sóhaj lesz majd viharfelhő...”

/Várnai Zseni: Villámban, viharban/

A társadalom tagjai a következő két bűncselekményi csoportot ítélik meg legsúlyosabban: az élet elleni szándékos támadásokat, valamint a nemi erkölcs elleni erőszakos cselekményeket.¹A nemi erkölcs elleni erőszakos támadásokat, a nemi erőszakot minden korban büntették. A jogalkotó által tilalmazott szexuális jellegű bűncselekmények súlyosságát a Büntető Törvénykönyvben elfoglalt rendszertani helyük, büntetési tételeik is igazolják.

A közvélemény, a média szintén kiemelt figyelemmel kíséri az ilyen ügyeket, példaként említhető az ilyen jellegű bűnügyi híradások magas nézettsége. Magyarországon minden ötödik nemi erkölcs elleni bűncselekmény áldozata gyermek. Nem csupán a törvénytisztelő polgárok ítélik el a védtelen helyzetben lévő gyermekekkel szembeni szexuális visszaélést, hanem még a bűnözői körökben is negatív reakciókat vált ki. A büntetés-végrehajtási intézetekben is a bűncselekményi hierarchia legalsó fokára helyezik a gyermekek sérelmére bűncselekményeket elkövetőket, és ennek megfelelő módon, durván bánnak velük. A szexuális töltésű bűncselekményekkel kapcsolatos nyomozásra nincsenek a rendőrségénél erre a célra kiképzett szakemberek.

Hazánkban egyre gyakoribb jelenség a nők és a gyermekek bántalmazása. A bántalmazottak kiszolgáltatott helyzetben vannak a cselekmény bekövetkezése előtt, közben és utána is. Úgy gondolom, hogy a média csupán egyfajta „szenzációként” foglalkozik az emberek megrázó sorsával, a valóságot álláspontom szerint nem tárják fel maradéktalanul.

Egy közelmúltban elkészült, tizenegy európai országra kiterjedő felmérés² szerint Magyarországon a legkevesebb a 100.000 főre jutó nemi erőszak miatt tett feljelentések száma. Ennek oka azonban a szakértők szerint nem az, hogy valóban kevesebb nemi erőszak történne, sokkal inkább a nemi erőszak túlságosan szűk definícióját, valamint az emberek igazságszolgáltatásba vetett bizalmának a hiányát emelték ki. A feljelentésig eljutó ügyek

¹ MERÉNYI KÁLMÁN - *A szexuális erőszak*, Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, Budapest, 1987. 21. o.

² http://www.nol.hu/belfold/20090514-nem_biznak_a_megeroszakolt_nok_a_hatosagokban (Letöltés időpontja: 2013.11.10.)

nagy százaléka tovább gördül a bíróságig, ami jogvédők szerint arra enged következtetni, hogy Magyarországon eleve csak megfelelő bizonyítékokkal rendelkezők tesznek feljelentést.

A gyermekek helyzetükből kifolyólag, mind a családon belül, mind a családon kívül kiszolgáltatott helyzetben vannak, csaknem teljesen védtelenek. Egyre gyakoribbak az őket ért atrocitások, bántalmazások. A gyermekek sérelmére elkövetett deliktumok magas látenciával bírnak. A látenciát figyelembe véve arra a megállapításra jutunk, hogy a gyermekkorú sértettek száma a többszöröse lehet azoknak az eseteknek, amelyek a hatóság tudomására jutnak, pedig az Alaptörvény XVI. cikk (1) bekezdése szerint minden gyermeknek joga van a megfelelő testi, szellemi és erkölcsi fejlődéshez szükséges védelemhez és gondoskodáshoz.

Diószegi Gábor 2000 és 2003 között zajlott kutatásában gyermekek elleni szexuális visszaéléseket vizsgált. A tanulmányozott 333 esetből a rendőrség mindösszesen 161 esetben vette őrizetbe az elkövetőt, 169 esetben pedig semmilyen személyi szabadságot korlátozó kényszerintézkedést nem léptetett életbe. Az általa vizsgált 333 esetből csupán 258 ügyben került sor vádemelésre, a kutatás (mivel a hangsúly a rendőrségi, vizsgálati szakaszon volt) csupán 39 bírósági határozattal foglalkozik. A bírói döntéseket vizsgálva azt vehetjük észre, hogy csak 1 esetben zárult felmentéssel az eljárás, tehát a rendőri és az ügyészi eljárások megalapozottak voltak.³ Ezeket a statisztikai adatokat tanulmányozva jutottam arra az elhatározásra, hogy a témával mélyebben szükséges foglalkozni, és fel kell hívni a hatóságok figyelmét a gyermekek sérelmére elkövetett nemi deliktumokkal kapcsolatos eljárás hibáira, hiányosságaira, és azok kiküszöbölését kell célként szem előtt tartani. A témaválasztásomnál az is döntő szerepet játszott, hogy a témával kapcsolatban átfogó jellegű szakirodalom csak a rendszerváltást megelőzően született, az utóbbi időben csupán kisebb cikkek, tanulmányok jelentek meg szakmai folyóiratokban.

E célt figyelembe véve kívánom bemutatni a nemi erkölcs elleni bűncselekmények magyarországi szabályozását és az ahhoz kapcsolódó ítélkezési gyakorlatot. A témaválasztás aktualitását az új Büntető Törvénykönyv dolgozatom témájával kapcsolatos változásai adják.

Jelen tanulmány a nemi erkölcs elleni bűncselekményeket veszi górcső alá, különösen a szexuális kényszerítést, a szexuális erőszakot, a szexuális visszaélést, valamint a vérfertőzést. Ezek a bűncselekménytípusok érinthetik többek között legsúlyosabban a gyermek- és fiatalkorúakat. A prostitúcióval kapcsolatos bűncselekmények, valamint a

³http://www.remet.hu/cms/index.php?option=com_content&task=view&id=4&Itemid=4
időpontja:2013.11.10.)

(Letöltés

gyermekpornográfia a dolgozatnak nem képezik a tárgyát. Ezt a terjedelmi korlátokkal kívánom indokolni.

Álláspontom szerint a gyermekkorú, illetve fiatalkorú sértettek a legsérülékenyebbek, egy esetleges szexuális jellegű bűncselekmény kihatással lehet az egész életükre. Viszont nem elhanyagolható az sem, hogy amennyiben a bűncselekmény elkövetésére fény derül, az ezt követő támadások, meghurcoltatások, esetleges szembesítések újabb traumát okozhatnak a sértetteknek.

A bűncselekmények jogtörténeti bemutatása után kimerítően foglalkozom a korábbi Büntető Törvénykönyvnek, az 1978. évi IV. törvénynek (továbbiakban korábbi Btk.) a témát érintő novelláris módosításaival, majd az új Büntető Törvénykönyvben, a 2012. évi C. törvényben (továbbiakban új Btk.) foglalt rendelkezéseket szemléltetem. Fontos kitérni ugyanis a két szabályozás különbségeire, hiszen nem elhanyagolható változás történt az új Btk. hatályba lépésével.

Szakmai gyakorlatom során, amelyet a Győri Törvényszéken töltöttem el, sok nemi erkölcs elleni bűncselekménnyel kapcsolatos ügygel találkoztam. Több esetben is megtörtént, hogy a gyermekkorúak sérelmére elkövetett szexuális jellegű bűncselekmények elkövetése miatt indult büntetőeljárás a vádlott felmentésével zárult. A felmentés indoka esetenként eltérő. Előfordult, hogy a törvényszék bizonyítékok hiányában mentette fel a terheltet. A bíróság a határozat meghozatalánál tehát mindvégig szem előtt tartotta az in dubio pro reo elvét, miszerint a kétséget kizáróan nem bizonyított tény a terhelt terhére nem értékelhető.

Számos olyan körülmény merül fel a gyakorlatban, amikor vádhatóság, vagy a bíróság bizonyítékok hiányában szünteti meg az eljárást. Ezért egy önálló fejezetben mutatom be a bűncselekményekkel kapcsolatos bizonyítás problémáit, nehézségeit.

Külön fejezetben foglalkozom az e cselekményeket jellemző, főként tipikus és atipikus jogesetekkel.

A nemi erkölcs elleni bűncselekményekkel kapcsolatos büntetőeljárás egyes szakaszait közelebbről is megvizsgáltam. Látogatást tettem a szombathelyi rendőrkapitányságon, ahol a büntetőeljárás nyomozati szakaszával ismerkedtem meg, majd a bírói szakkal a Győri Törvényszéken kerültem kapcsolatba, ahol több tárgyaláson is részt vettem. Ezekből a szakmai élményekből született meg a dolgozat.

A dolgozatomban tehát a nemi erkölcs elleni deliktumokkal hazai szabályozásával kívánok foglalkozni tág körben, azonban a terjedelmi korlátokra figyelemmel a bírói

gyakorlatot a kiskorúak sérelmére elkövetett bűncselekmények tipikus és atipikus megjelenési formáinak vizsgálatával mutatom be.

II. A nemi erkölcs elleni bűncselekmények kialakulása, fejlődése

II.1. A nemi kapcsolatok jogi szabályozása a honfoglalástól a Praxis Criminalisig

A nemi kapcsolatok jogi és erkölcsi pőnalizálása hazánk és az egész emberiség történelmében a kezdetekhez nyúlik vissza. Több okból kifolyólag azonban lényeges eltérések figyelhetők meg az egyes államok nemi erkölcs elleni bűncselekményekkel kapcsolatos szabályozásában, de közös vonásként megemlíthető, hogy a szexuális jellegű erőszakos cselekményeket szinte a világban az adott kornak és társadalmi viszonyoknak megfelelően szabályozták.⁴ A továbbiakban a teljesség igénye nélkül kívánom bemutatni a hazai jogi szabályozás fejlődését. Mivel dolgozatom témája azokra a bűncselekményekre terjed ki, amelyek 18 év alatti fiatalok sérelmére követhetők el, így különösen azok történelmi alakulásával, fejlődésével foglalkozom részletesebben, röviden azonban rendszertani okokból szót ejtek a többi nemi erkölcs elleni bűncselekményről is. Rózsa János szerint a „szexuális bűncselekmény a bűnözésen, mint tömegjelenségen belül a különös kategóriájával jelölhető.”⁵ Ez azt jelenti, hogy különbözik az általános bűnözéstől, de a társadalmi élet egyéb jelenségeitől, a gazdasági és politikai viszonyoktól nem választható el.⁶

A honfoglalás előtti kor nemi viszonyainak megismerése nem könnyű feladat, mivel ebből az időből rendkívül kevés forrás maradt ránk. A honfoglalást, még inkább az államalapítást követően megindult a hazai büntetőjogi szabályok írásba foglalása, rendszerezése és ebből a nemi erkölcs elleni deliktumok sem maradhattak ki. Az Árpád-házi királyok korából származó dekrétumokat még a kánonjogi alap és a patrimonális jelleg hatotta

⁴CSONTOS ZSOLT - *A nemi erkölcs elleni erőszakos deliktumok elmélete és gyakorlata*. In: Rendészeti Szemle, 2007. 11. szám 77. o.

⁵RÓZSA JÁNOS - *Szexuális bűnözés*, Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, Budapest, 1977. 31. o.

⁶VUCSKÓ BERNADETT - *Fiatalok körében elkövetett nemi erkölcs elleni bűncselekmények a mai ítélkezési gyakorlatban*, Budapest, 1999. 14. o.

át. Ekkor még szűk volt a büntetőjog által tilalmazott magatartások köre, a represszív szankció alkalmazása a társadalom természetes reakciója volt.⁷

Az Árpád-házi királyok törvényei a szemérem elleni bűncselekmények között szabályozták a paráznaságot, nemi erőszakot, nőrablást, valamint a házasságtörést. Fontos azonban hangsúlyozni, hogy a nemi erőszakot Szent István király korában csupán a házasságot kikényszerítő eszköznek tekintették, önálló bűncselekményként azt nem rendelték büntetni. Jelentős változást hoztak I. László törvényei. Ez a változás főként a szexuális jellegű cselekményekkel szemben kiszabható szankció súlyosságában öltött testet. A nemi erőszakot halállal rendelték büntetni. A cselekmény passzív alanya hajadon és házasságban élő személy is lehetett. László és Könyves Kálmán törvényei külön rendelkeznek az egyházi személy által elkövetett cselekményekről is.⁸

Az adott bűncselekmények gyakorlatban való megjelenését is fontos azonban vizsgálni. Adalékul szolgál a bűncselekmények konkrét esetben megvalósuló formáinak vizsgálatakor a Váradi Regestrum néven fennmaradt jogesetgyűjtemény. Az 1208 és 1235 között rögzített büntetőügyek között bár nem nagy számban, de megtalálhatók szemérem elleni erőszakos bűntettek is.⁹

Jogforrásként nem elhanyagolható Buda városának 1413-as Jogkönyve sem, amely 1244-től kezdve foglalta össze a városi partikuláris jogot. Ezt a jogot a jogirodalom tárnoki jogként tartja nyilván. Többek között szabályozást nyert a kettős házasság, a nemi erőszak, a prostitúció, valamint a kerítés is. A prostitúcióval kapcsolatban fontos azonban megjegyezni, hogy azt kizárólag akkor rendelték büntetni, ha a megkülönböztető jelzést viselők kötelezettségüknek nem tettek eleget. Elismerte a jog az ágyasság intézményét is, kivéve egyházi személyeknél. I. (Hunyadi) Mátyás 1462-es dekrétuma tiltotta a vérfertőzést, mint a hűtlenség egyik esetét. A büntetés teljes vagyonelkobzás volt. Ezt a bűncselekményt az a férfi követhette el, aki negyedik ízben belüli nőrokonával folytatott nemi viszonyt.

A Hármaskönyv is szabályozta a nemi erkölcs elleni bűncselekményeket, többek között a vérfertőzést, a mostohaanyán elkövetett erőszakot, valamint a feleség házasságtörését. A nemi erőszak hazai szabályozásával kapcsolatban meg kell említeni II. Lajos dekrétumát, amely az egyház elleni és a nőkön elkövetett erőszak megbüntetéséről rendelkezik. Az 1700-as évektől az erőszakos közöszlész sértegette csak 14 év feletti személy lehetett, tekintet nélkül

7 MADARASSY-MOLNÁR MÁTÉ - *Adalékok a nemi erkölcs elleni bűncselekmények Csemegi-kódex előtti történetéhez*. In: Jogtudományi Közlöny, 64. évfolyam, 7-8. szám, 2009. 343. o.

⁸ MERÉNYI KÁLMÁN - i.m. 113-115. o.

⁹ MADARASSY-MOLNÁR MÁTÉ - i. m. 345. o.

annak erkölcsiségére, az elkövető társadalmi rangjára, valamint a közöttük lévő társadalmi különbségekre. A szankció ebben az esetben halál volt.¹⁰

II. 2. A Praxis Criminalis és társai az 1700-as évekből

A hazai büntetőjog kodifikálásának gondolata már az 1667-es országgyűlésen felmerült, az 1712-es országgyűlés pedig már önálló büntetőjogi javaslatot (Praxis Criminalis) tárgyalt. A Bencsik Mihály nagyszombati jogtudós által kidolgozott javaslatot az országgyűlés elfogadta, a becikkelyezés hiánya miatt azonban a hatályba lépés elmaradt. A magyar jogi szabályozásban először a Praxis Criminalisban nyertek szabályozást a természet elleni fajtalanság esetei, nevezetesen a szodómia és a bestialitás. „Szodómia embernek emberrel való természetellenes fajtalansága, a testi bűnök legborzasztóbbika, amikor férfi férfival, vagy nő nővel közösül; büntetése kard általi halál. Bestialitás embernek állattal való közösülése; az elkövető ember és állat máglyán haljanak meg, hamvaikat szórják a szelekbe vagy a vízbe.”¹¹

Jelentős szabályokat tartalmaz a Constitutio Criminalis Theresiana is. Az erőszakos nemi közösülést az követte el, aki hajadont, asszonyt vagy özvegyet erőszakkal vagy akarata ellenére asszonyi, hajadoni minőségétől megfoszt. A szankció pedig lefejezés volt. A Constitutio szabályozta még többek között a természet elleni fajtalanságot, a vérfertőzést, a kerítést, a házasságtörést, valamint a prostitúciót is. II. József büntető törvénykönyvében, a Sanctio Criminalis Josephinában az erőszakos nemi közösülést szigorított börtönnel és kényszermunkával rendelték büntetni.

II. 3. Az első (1795. évi) magyar büntető törvénykönyv tervezettől a Csemegi-kódexig

Az 1795. évi javaslat volt az első tervezet, amely az egész büntetőjogot átfogta, hiszen mind anyagi, mind eljárásjogi rendelkezéseket tartalmazott. A javaslat nem csupán a korábbi büntetőjogi szabályok összefoglalását jelentette volna, hanem a felvilágosult hazai büntetőjogot alapozta volna meg.¹² A javaslat a szemérem elleni bűncselekményeket részben a polgárok javait, vagyonát és szabadságát veszélyeztető, részben az erkölcsök megrontására irányuló bűncselekmények között szabályozta. A polgárok sérelmére elkövetett cselekmények között találunk szabályokat a nőrablásról és a nemi erőszakról. Újítást hoz a törvényjavaslat

¹⁰ MADARASSY-MOLNÁR MÁTÉ - i. m. 346-347. o.

¹¹ ANGYAL PÁL - *A szemérem elleni büntettek és vétségek*, Attila Nyomda Részvénytársaság, Budapest, 1937. 74. o.

¹² MADARASSY-MOLNÁR MÁTÉ: i.m. 349. o.

atekintetben, hogy a nemi erőszak passzív alanya tisztességtelen nő, szajha, valamint férfi is lehetett. „Az erkölcsök megrontására irányuló büntettek között vannak a bigámiáról, a poligámiáról, a vérfertőzésről, a házasságtörésről, a kerítésről, a bujálkodásról és a paráználkodásról, a természetellenes fajtalankodásról, valamint a közbotráncokozást okozó cselekedetekről szóló rendelkezések.”¹³

Az 1827. évi javaslat az erőszakos nemi közösülésnél csak a tisztességes nőket helyezi védelem alá, a „megszeplősíti” és a „megrontja” kifejezéseket használja. Ez jelentős visszalépést jelent a korábbi, 1795-ös javaslathoz képest.

Jelentős forrásnak számít, az 1843. évi Deák Ferenc készítette javaslat. A tervezet a bigámia körében eltérően szankcionálta a szándékos és a gondatlan elkövetést, valamint az olyan személy cselekményét, akinek a házastársa hosszabb ideig volt távol, illetve tévedésben volt. A javaslatban megjelent az erőszakos nemi közösülés kísérlete is. Meghatározást nyert a cselekmény elkövetésével kapcsolatosan a bevégezethez fogalma. A 202. § szerint az erőszakos közösülési büntetett akkor tekintik bevégezettnek, midőn a nemző részek már valósággal egyesítettek.

II. 4. A Csemegi-kódextől a felszabadulás utáni első kodifikációig

A Csemegi-kódex (1878. évi V. törvény.) részletesen szabályozta a szemérem elleni büntetteket és vétségeket. Az erőszakos nemi közösülés passzív alanya kizárólag nő lehetett, tekintet nélkül korára, családi állapotára, erkölcsi magatartására. Büntetendő volt továbbá az öntudatlan, akaratnyilvánításra, védekezésre képtelen állapot kihasználásával, továbbá 12 éven aluli sértett sérelmére elkövetett házasságon kívüli közösülés. Megvalósult a cselekmény akkor is, ha a házastársak csupán ágytól és asztaltól voltak elválasztva. Ez a jogintézmény a házassági életközösség felbontásának speciális változata volt. A kiszabható maximális szankció tíz évig terjedő fegyházbüntetés volt.

A szemérem elleni erőszak esetén nem a közösülésre, hanem valamilyen fajtalan cselekményre terjedt ki az elkövető szándéka. Minősített esetért volt büntethető az elkövető, ha a cselekmény sértette az elkövető fel- vagy lemenője, illetve oldalági rokona, vagy az elkövető nevelésére, tanítására, gondnokságára, felügyeletére, gondviselésére vagy gyógykezelésére bízott személy volt. A büntetés ebben az esetben tíztől tizenöt, illetve öttől tíz évig terjedő fegyház volt. Fontos megjegyezni, hogy a Csemegi-kódexben foglalt

¹³ MERÉNYI KÁLMÁN - i. m. 122. o.

szabályozás és minősítő körülmények hasonlóságot mutatnak a korábbi Btk. jogi szabályozásával. Különbség csupán a büntetési tételeknél figyelhető meg, szemérem elleni cselekmények, a fajtalanúság enyhébb elbírálás alá esett a Csemegi-kódexben.¹⁴ Fontos kihangsúlyozni, hogy a Csemegi-kódex jóval enyhébben büntette a szemérem elleni erőszakot, mint az erőszakos közösülést. Ezt egyébként azzal a társadalmi felfogással indokolták, amely szerint a közösülés a legintenzívebb cselekmény, a sértett számára ez a bűncselekmény okozza a legnagyobb traumát, valamint a közösülés következménye lehet a szüzesség elvesztése és a nem kívánt terhesség is.¹⁵

Már az első magyar Btk.-ban minősítő körülmény volt, ha az elkövető a szemérem elleni erőszakos magatartást nevelése, felügyelete, illetve gondozása alatt álló személy sérelmére követte el. Ezen minősítő körülmény a hatályos jogban is megtalálható. Fontos azt is kihangsúlyozni, hogy e bűncselekmények miatt bünvádi eljárásnak kizárólag a sértett indítványára volt helye, kivéve, ha a cselekménnyel összefüggésben hivatalból üldözendő más büntettet is elkövettek. Ez szintén előzményként nem elhanyagolható momentum, hiszen hasonlóság ebben az esetben is kimutatható a Csemegi-kódex és a hatályos jog között.

A korábbi Btk., valamint az új Btk. egyaránt magánindítványra rendeli büntetni a szexuális erőszak (korábban erőszakos közösülés), valamint a szexuális kényszerítés bűncselekmények alapesetének elkövetőit. Különbség azonban az, hogy a Csemegi-kódex szerint nem volt büntethető az elkövető, ha a sértett és az elkövető az ítélet kihirdetése előtt házasságot kötött. Szemérem elleni vétségként szabályozta a törvény a pornográf irodalom készítését, terjesztését és sokszorosítását. A büntetés rövidebb időtartamú fogház, illetve pénzbüntetés volt. Szintén vétségként volt büntetendő a közszeméremsértés korai alakzata is. A bűncselekményt az valósította meg, aki a szeméremsértő cselekményt közbotrány okozásával követte el. A törvény az elkövetési magatartásokat taxatív nem nevezte meg, de az akkori bírói gyakorlat ide sorolta többek között az exhibicionista jellegű magatartásokat. Az I. Büntetőnovella (1908. évi XXXVI. törvény) meghatározta a kerítés mai napig alkalmazandó törvényi tényállását, szélesítette az elkövetők körét és szigorította a felelősségre vonást.

¹⁴ MERÉNYI KÁLMÁN - i. m. 124-125.o.

¹⁵ TÓTH ÁRON LÁSZLÓ – *A nemi erkölcs elleni erőszakos bűncselekmények hatályos szabályozásával kapcsolatos néhány problémáról.* In: Iustum Aequum Salutare, 2007. 4. szám 239. o.

II. 5. A felszabadulás utáni első kodifikációtól a hatályos jogig

A Csemegi-kódex által lefektetett szabályozás lényegében az 1961. évi V. törvény (szocialista Btk.) létrejöttéig hatályban maradt. Lényeges rendelkezést tartalmazott az 1955. évi 17. törvényerejű rendelet, amely szerint büntettet követ el az, aki üzletszerű kéjelgést folytat. Az 1960. évi 14. tvr. azonban ezen változtatott és az üzletszerű kéjelgést szabálysértésként pónalizálta. Az üzletszerű kéjelgés egyébként a hatályos jogi szabályozás szerint is „csak” szabálysértésnek minősül.

Az 1961. évi V. törvény szankcionálni rendelte az erőszakos közösülést, a szemérem elleni erőszakot, a természet elleni fajtalanság két változatát, a megrontást, a vérfertőzést, az üzletszerű kéjelgést és annak járulékos cselekményeit, valamint a szeméremsértést. Dolgozatom témájához szorosan kapcsolódik a megrontás büntette is. E körben fontos megjegyezni, hogy a megrontás bűncselekménye az 1961. évi Btk.-ban jelent meg először a hazai jogi szabályozásban. A törvény szerint az követi el a megrontás bűncselekményét, aki tizennégy éven aluli gyermekkel bármilyen nemi tevékenységet követ el. A törvény büntette a mással történő közösülésre vagy fajtalanságra irányuló felbujtást is. Ami a természet elleni fajtalanságot illeti, annak csak erőszakos változatát szankcionálta, továbbá azt az esetkört, amikor az elkövető már betöltötte a huszadik életévét, a sértett viszont tizennégy és húsz év közötti fiatal volt. A bestialitást azonban nem pónalizálta a szocialista Btk.¹⁶

Dolgozatom következő fejezetében kívánom bemutatni a korábbi Btk. és a jelenleg hatályos Btk. szabályozásbeli különbségeit. Most kizárólag a korábbi Btk. hatályba lépését követő novelláris módosításait összegezném. Az 1978. évi IV. törvény a nemi erkölcs elleni bűncselekmények tekintetében követte az 1961. évi V. törvényt. Jelentős változásokat a rendszerváltást követően figyelhetünk meg. Az 1993. évi XVII. törvény összhangba hozta a szemérem elleni erőszak és az erőszakos közösülés büntetési tételeit. A jogalkotó ezt azzal indokolta, hogy a szemérem elleni erőszak is elkövethető oly módon, hogy az emberi mivoltában mélyen megalázott sértettnek nagymérvű testi vagy lelki gyötrelmet kell elszenvednie. Az 1993-as módosítás következtében a 210/A.§ (2) bekezdésében határozta meg a jogalkotó először a fajtalanság törvényi definícióját. Eszerint fajtalanságnak minősül a közösülés kivételével minden olyan súlyosan szeméremsértő cselekmény, amely a nemi vágy felkeltésére vagy kielégítésére szolgál. Ezt a törvényi fogalmat a bírói gyakorlat még annyival

¹⁶ MERÉNYI KÁLMÁN - i. m. 128-129. o.

egészíti ki, hogy a fajtalan cselekmény csak a sértett testének közvetlen, fizikai érintésével valósulhat meg.¹⁷

Az 1997. évi LXXIII. törvény az erőszakos közöszülés vonatkozásában megszüntette a nők kizárólagos passzív alanyiságát. Ezt követően már férfi is lehetett sértettje a bűncselekménynek. Igaz azonban, hogy a jogszabályváltozás óta a gyakorlat kevés példával tud szolgálni a férfiak sérelmére elkövetett erőszakos közöszülésre vonatkozóan. E megoldás azonban elméleti oldalról nem támadható, hiszen megszüntette a korábbi diszkriminatív rendelkezést, mely korábban nem nyújtott a férfiak számára a másik nem tagjaiéval megegyező, azonos szintű védelmet. Az ilyen esetek ritkaságát bizonyítja az, hogy amennyiben nő által férfi sérelmére elkövetett erőszakos közöszülés következne be, az a médiában minden bizonnyal egyfajta „szenzációként” jelenne meg.¹⁸

Olyan állásponttal is találkozhatunk a jogirodalomban, amely bár elfogadhatónak tartja a férfi passzív alannyá tételének törvényi lehetőségét, azonban praktikusabbnak látta volna a kodifikáció során a többes elkövetést csak nő sérelmére elkövethetőnek fenntartani.¹⁹

Úgy gondolom ez a megállapítás azért nem lett volna helyes, mert azzal a korábbi diszkriminatív helyzetet állították volna vissza. A jogirodalomban megjelent más álláspont szerint felesleges volt a férfiakat az erőszakos közöszülés passzív alanyává tenni, mivel a szemérem elleni erőszak és az erőszakos közöszülés büntetési tételei a korábbi novellának köszönhetően összhangba kerültek, ezáltal ugyanakkora védelmet biztosít a férfiak számára is a jogalkotó.²⁰

Az 1997. évi LXXIII. törvény következtében már házasságon belül is elkövethetővé vált az erőszakos közöszülés. A korábbi szabályozás szerint ugyanis a büntett tényállási eleme volt a házassági életközösségen kívüli elkövetés. Ahogy korábban említettem a Csemegi-kódex a házasságon kívüli elkövetést szó szerint értelmezte. Jogilag fennálló házasság esetén jogszerűvé tette a férj cselekményét, még az ágytól és asztaltól való elválás esetén is. Az első szocialista Btk. (1961. évi V. törvény) annyiban változtatott a korábbi szabályozáson, hogy a férj cselekményét csak akkor tette büntetlenné, ha a felek között ténylegesen fennállt a

¹⁷ BH 1993. 341.

¹⁸ TÓTH ÁRON LÁSZLÓ - i. m. 242. o.

¹⁹ MERÉNYI KÁLMÁN - *Gondolatok a nemi erkölcs elleni bűncselekmények törvényi változásairól, In Tanulmányok Szabó András 70. születésnapja alkalmából*, Budapest, Magyar Kriminológiai Társaság, 1998. 176. o.

²⁰ BLASKÓ BÉLA - *Közöszülés – „Paradigmaváltás”?* In Györgyi Kálmán ünnepi kötet, Közigazgatási és Jogi Könyvkiadó, 2004. 75. o.

házassági életközösség. Tehát a házasság jogi értelemben vett fennállása (papíron létező házasság), valamint az élettársi életközösség nem alapozta meg a büntetlenséget.

A novellát követően tehát passzív alannyá válhatott a feleség és az elkövetővel ténylegesen együtt élő élettárs is.

Mind a mai napig egyébként sokan érvelnek e megoldás mellett, többnyire azonban ellene. Sokan arra hivatkoznak, hogy a házasságban a nemi érintkezés szinte „mindennapos” jelenség, ezért nehéz bizonyítani azt, hogy a cselekmény a Btk. valamelyik passzusába ütköző volt. Érvként hivatkoznak arra is, hogy egy esetleges büntetőeljárás „olyan beavatkozást jelenthet a család életébe, ami talán sokkal fontosabb jog védte érdekeket sért, mint az az emberi jog – szexuális önrendelkezés joga – amelynek biztosítására most életre hívták.”²¹ Sokan hivatkoznak arra is, hogy ebben az esetben kevésbé súlyos az érdeksérelem, hiszen a nő nem egy olyan személlyel kerül szexuális kapcsolatba, akivel egyébként azt önként nem tenné meg, hanem az aktus olyas valakivel történik, akivel azt korábban már többször megtette.²²

Szintén fontos kiemelni azt, hogy a házastársak kezébe ezzel egy olyan eszköz került (büntetőeljárás megindítása), amely egy esetleges válóper esetén a gyermekelhelyezésnél, vagyonmegosztásnál komoly fegyver lehet.²³

A jogirodalomban tehát számos ellenérv került megfogalmazásra az erőszakos közöszlés házasságon belüli büntetendőségével kapcsolatosan, ennek ellenére én úgy vélem, hogy a házastársak a házasságkötéssel nem mondanak le automatikusan a szexuális önrendelkezési jogukról, tehát egyik fél sem válik jogosulttá a nemi aktus kikényszerítésére a másik fel akarata ellenére.

Az 1997. évi LXXIII. törvény új minősített esetet vezetett be az erőszakos közöszlés és a szemérem elleni erőszak tekintetében. A jogalkotó súlyosabban rendelte büntetni a 12. életévét meg nem haladott személy sérelmére elkövetett cselekményt.

A probléma azonban az új minősítő körülménnyel kapcsolatban az volt, hogy a tizenkettedik életévét be nem töltött sértett sérelmére történő elkövetés a gyakorlatban kétféle esetben is értékelhető volt minősítő körülményként. Az első eset, amikor az elkövető a törvényben meghatározott módon (erőszakkal, vagy az élet testi épség ellen irányuló közvetlen fenyegetéssel) közöszlésre, fajtalankodásra vagy annak eltűrésére kényszeríti a

²¹ TÓTH GÁBOR - *Egy ágyban az ellenséggel*. In: Collega, 1997/5. szám. 9. o.

²² TÓTH ÁRON LÁSZLÓ - i. m. 244-245. o.

²³ KOVÁCS GYULA - *Az erőszakos közöszlés bizonyítási problémái az 1997. évi LXXIII. törvényt követően*. In: Belügyi Szemle, 2000/4-5. szám 55. o.

sértettet, vagy annak meghatározott állapotát (védekezésre, akaratnyilvánításra képtelen állapotát) közöslésre, fajtalanásra használja fel. A második esetben a sértett a közöslésbe, fajtalanágba, vannak eltérésébe beleegyezett, vagy az alkalmazott erőszak, illetve fenyegetés nem érte el a törvényben meghatározott szintet. A második eset önmagában nem minősül erőszakos közöslésnek, tényállásszerűvé azt csak a 210/A. § (2) bekezdése teszi azáltal, hogy kinyilvánítja, hogy a tizenkettedik életévét be nem töltött személyt védekezésre képtelennek kell tekinteni. Ez a helyzet ütközött a kétszeres értékelés tilalmának büntetőjogi alapelvével, hiszen a sértett életkorát kétszeresen értékelte az elkövető terhére. Először akkor, amikor a cselekményt megrontás helyett erőszakos közöslésnek, vagy szemérem elleni erőszak büntetnének minősítette, másodszor pedig annak minősítő körülményként való kezelésekor. A jogértelmezési problémákat a jogalkotó a 2005. évi XCI. törvénnyel oldotta meg.²⁴ A 2005. évi XCI. törvény 5. § (1) bekezdésével módosította a jogalkotó a korábbi Btk. 197. § (2) bekezdését. A változás értelmében a büntetés öt évtől tíz évig terjedő szabadságvesztés, ha az erőszakkal, avagy az élet vagy testi épség ellen irányuló közvetlen fenyegetéssel közöslésre kényszerített sértett a tizenkettedik életévét nem töltötte be. A novella módosította a régi Btk. 198. § (2) bekezdését is. A korábbi Btk. 198. §-a (2) bekezdésének a) pontja helyébe a következő rendelkezés lép: A büntetés öt évtől tíz évig terjedő szabadságvesztés, ha az erőszakkal, avagy az élet vagy testi épség ellen irányuló közvetlen fenyegetéssel fajtalanásra, vagy ennek eltérésére kényszerített sértett a tizenkettedik életévét nem töltötte be.

A jogalkotó az értelmező rendelkezés bevezetésével azt kívánta biztosítani, hogy a tizenkettedik életévét be nem töltött gyermekkel folytatott nemi cselekmény is erőszakos nemi bűncselekménynek minősüljön, továbbá, hogy megrontáshoz képest súlyosabb szankció alkalmazására is sor kerülhessen.²⁵

²⁴ TÓTH ÁRON LÁSZLÓ – i.m. 247.o.

²⁵ SZOMORA ZSOLT – *A nemi bűncselekmények egyes dogmatikai alapkérdéseiről*, Doktori értekezés, SZTE ÁJK, 2008. 157. o.

III. A nemi erkölcs elleni deliktumok hatályos szabályozása

A nemi élet szabadsága és a nemi erkölcs elleni bűncselekményeket a Btk. XIX. fejezete tartalmazza. A dolgozat most következő fejezetében foglalkozom a szexuális kényszerítéssel, a szexuális erőszakkal, a szexuális visszaéléssel, valamint a vérfertőzéssel. „Először is fontos hangsúlyozni, hogy a bűncselekmények közös jogi tárgya az emberi szabadságjogok részét képező nemi szabadság és a nemi kapcsolatoknak a társadalmilag elfogadott rendje. A bűncselekmények a közös jogi tárgyat három szempontból támadhatják:

- sértik a nemi szabadságot (szexuális kényszerítés, szexuális erőszak)
- veszélyeztetik a gyermekek egészséges fejlődését (szexuális visszaélés, gyermekprostitúció kihasználása, gyermekpornográfia)
- sértik a nemi kapcsolatoknak a társadalmilag elfogadott rendjét (vérfertőzés, kerítés, prostitúció elősegítése, kitartottság, szeméremsértés)”²⁶

Mielőtt a bűncselekmények törvényi tényállásának elemzésére rátérek, fontosnak tartom kiemelni, hogy a jogalkotó az új Btk. megalkotása során megszüntette a korábbi megkülönböztetést a közösülés és a fajtalanlás között. A jogalkotó egy új fogalmat vezetett be szexuális cselekmény néven. E fogalom definícióját a Btk. értelmező rendelkezései között, a 459. § 27. pontjában találhatjuk meg. Eszerint szexuális cselekménynek minősül a közösülés és minden súlyosan szeméremsértő cselekmény, amely a nemi vágy felkeltésére, fenntartására vagy kielégítésére alkalmas, vagy arra irányul. Úgy vélem e két fogalom egy közös fogalom alá történő egyesítése számos jogértelmezési problémát előzhet meg a jövőben.

III.1. Szexuális kényszerítés

Elsőként a szexuális kényszerítést, mint új törvényi tényállást kívánom felvázolni. Ez az új bűncselekményi tényállás a korábbi bírói gyakorlat által ismert nemi zsarolás esetét szabályozza, a kényszerítés speciális megjelenési formájaként. A Btk. 196. § szerint, aki mást szexuális cselekményre, vagy annak eltérésére kényszerít, az elköveti a szexuális kényszerítés

²⁶ DR. BELOVICS ERVIN – DR. GELLÉR BALÁZS – DR. NAGY FERENC – DR. TÓTH MIHÁLY – *Büntetőjog II. Különös rész a 2012. évi C. törvény alapján*, HVG-ORAC Lap- és Könyvkiadó Kft. Budapest, 2012. 172.o.

büntettét. A büntetési tételeket szemlélve észrevehetjük, hogy lényegesen súlyosabban rendeli büntetni a szexuális kényszerítést a jogalkotó, mint az egyszerű kényszerítést.²⁷

A bűncselekmény elkövetője bárki lehet, tehát a bűncselekmény *delictum commune*, bárki által elkövethető. A bűncselekmény passzív alanya pedig bármely élő természetes személy lehet, kortól, nemtől függetlenül. „A bűncselekmény elkövetési magatartásának két fordulatát különíthetjük el: a szexuális cselekményre vagy annak eltűrésére kényszerítést. A szexuális kényszerítés ún. eredmény bűncselekmény, az eredmény a passzív alany akaratával ellentétes szexuális cselekmény vagy annak eltűrése.”²⁸ Az elkövető minősített esetért lesz felelősségre vonható, ha a szexuális kényszerítést tizennyolcadik életévét be nem töltött személy sérelmére, vagy a hozzátartozója, vagy a nevelése, gondozása, felügyelete, gyógykezelése alatt álló személy sérelmére, illetve a sértettel kapcsolatban fennálló egyéb hatalmi vagy befolyásolási viszonyával visszaélve követi el. „Nevelés fogalmán tervszerű magatartások sorozatát értjük, amelyek célja részben az ismeretanyag, illetve a képzet- és érzelmvilág gazdagítása, tágítása. Szűkebb értelemben a nevelés a kiskorú testi és szellemi fejlődésének elősegítését célzó tudatos ráhatások összessége. Felügyeleti viszony a kiskorú magatartásának, körülményeinek folyamatos, időről-időre visszatérően, vagy meghatározott időtartamra korlátozódó figyelemmel kísérése, ellenőrzése, amelynek célja a kiskorú befolyásolására és testi épségének sértésére alkalmas ártalmak elhárítása. A gondozás alapvetően a kiskorú testi szükségleteinek kielégítésére irányul, ezáltal biztosítva a kiskorú normális, egészséges fejlődését. Gyógykezelés alatt áll a sértett akkor, ha gyógyító eljárásokat, illetve ápolói tevékenységeket alkalmaznak vele szemben.”²⁹

Új elemként jelenik meg a Btk.-ban a hatalmi vagy befolyásolási viszony, ez tipikus a munkajogi kapcsolatokban jelenik meg. Súlyosabban büntetendő továbbá, ha a cselekményt tizennegyedik életévét be nem töltött személy sérelmére követik el. A bűncselekmény kizárólag szándékosan követhető el.

III.2. Szexuális erőszak

A Btk. 197. § szerinti szexuális erőszak tulajdonképpen a korábbi erőszakos közöszülés és szemérem elleni erőszak tényállásait foglalja össze. Ezt egyébként hasonlóan rendezi a német

²⁷ A szexuális kényszerítés egy évtől öt évig terjedő, míg az egyszerű kényszerítés három évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő.

²⁸ DR. BELOVICS ERVIN – DR. GELLÉR BALÁZS – DR. NAGY FERENC - DR. TÓTH MIHÁLY – i.m.173-174-o

²⁹ http://www.jogiforum.hu/files/publikaciok/simonne_peti_viktoria__csaladon_belul_gyermekek_serelmere_elkovett_szexualis_eroszak_a_buntetoeljarasban%5Bjogi_forum%5D.pdf 2. o. (Letöltés időpontja: 2013.11.03.)

Btk. is.³⁰ A német Büntető Törvénykönyv a nemi erőszak tényállását a 177. § (2) bekezdésében szabályozza: „a tettes a sértettel közösül, vagy a sértetten olyan hasonló nemi cselekményt végez, illetve magán a sértettel végeztet, amelyek a sértettet különös módon megalázzák, így különösen akkor, ha testbe történő behatolással járnak (nemi erőszak)”³¹ Ebben az esetben is megfigyelhető a közösülés és az ahhoz hasonló cselekmény egy tényállásban történő kriminalizálása.

A szexuális erőszak elkövetője bárki lehet közösülési képességre és nemre való tekintet nélkül, a passzív alanya pedig kortól és nemtől függetlenül szintén bárki lehet. Az elkövetési magatartásnak két fordulata van: a szexuális kényszerítés és szexuális cselekményre való felhasználás. Mindkettő elkövetési magatartás közös eleme a szexuális cselekmény. Tehát a korábbi Btk. szabályozásától eltérően, aki kizárólag fajtalanságra kényszerít erőszakkal vagy az élet és testi épség ellen irányuló közvetlen fenyegetéssel valakit, az is szexuális erőszakért lesz felelősségre vonható.

Szükséges meghatározni a közösülés fogalmát is. Élettani értelemben a közösülés olyan nemi aktust jelent, amelynek eredményeként a férfi nemi szerve részben vagy egészben behatol a nő nemi szervébe, s ezt követően magömlés is bekövetkezik. Büntetőjogi értelemben azonban a cselekmény már a nemi szervek pusztá érintkezésével, összeérintésével befejezetté válik.³²

A Legfelsőbb Bíróság Büntető Kollégiuma határozatában mutatott rá, hogy a konkrét ügyben tévedtek az eljáró bíróságok akkor, amikor a törvény szerint védekezésre képtelennek tekintendő gyermekkorú sértett sérelmére elkövetett cselekmény minősítésekor az állandó ítélkezési gyakorlatot vették alapul, amely szerint az erőszakos közösülés sértettje olyan fejletlen gyermeklány is lehet, aki az élettani értelemben vett közösülésre képtelen, és a közösülés büntetőjogi szempontból akkor befejezett, amikor a férfi a nemi szervét a nő nemi szervéhez érinti. Figyelmen kívül hagyták, hogy az ilyen magatartás csak akkor minősül erőszakos közösülésnek, ha az elkövető szándéka élettani értelemben vett közösülésre irányul. Ha azonban az elkövető ilyen szándék nélkül érinti a nemi szervét a sértett nemi szervéhez, ez a cselekménye fajtalanság és a szemérem elleni erőszak büntetetté valósítja meg.³³

Az első fordulat megvalósulásához szükséges a szexuális cselekményen kívül a kényszerítés is. A második fordulat azonban egyetlen magatartással, a szexuális

³⁰ DR. BELOVICS ERVIN – DR. GELLÉR BALÁZS – DR. NAGY FERENC - DR. TÓTH MIHÁLY – i. m. 176. o.

³¹ SZOMORA ZSOLT – i.m. 189. o.

³² DR. BELOVICS ERVIN – DR. GELLÉR BALÁZS – DR. NAGY FERENC - DR. TÓTH MIHÁLY – i. m. 177. o.

³³ BH 1988.342.

cselekménnyel megvalósul. Az elkövetési mód mindkettő fordulat esetében az erőszak vagy az élet, testi épség ellen irányuló közvetlen fenyegetés. Az erőszakos közöszlés büntetettének elkövetési magatartása: a közöszlésre kényszerítés erőszakkal, illetőleg az élet vagy testi épség ellen irányuló közvetlen fenyegetéssel (avagy a nő védekezésre, akaratnyilvánításra képtelen állapotának a közöszlésre felhasználásával) valósul meg; erőszakon az ellenállás leküzdésére szolgáló fizikai kényszert; fenyegetésen pedig nemcsak az ellenállásra képtelenséget eredményező, hanem az olyan pszichés ráhatást kell érteni, amely - a sértett szempontjából megítélve - benne komoly félelem kiváltására objektíve alkalmas.³⁴

A (2) bekezdésben meghatározott szabály szakított a korábbi Btk. értelmezési rendelkezésében foglaltakkal, amely megdönthetetlen vélelemként rögzítette, hogy amennyiben a sértett a tizenkettedik életévét nem töltötte be, védekezésre képtelennek kell tekinteni.

Az (5) bekezdése sui generis előkészületi bűncselekményként rendeli büntetni azt a személyt, aki a szexuális erőszak elkövetéséhez szükséges, vagy azt könnyítő feltételeket biztosítja.

A törvény három minősített esetet szabályoz a szexuális erőszak vonatkozásában. A törvény értelmében súlyosabban büntetendő az elkövető, amennyiben tizennyolcadik életévét be nem töltött személlyel úgy végez szexuális cselekményt, hogy ennek során erőszakot, vagy az élet, testi épség ellen irányuló közvetlen fenyegetést alkalmaz, vagy e személy védekezésre vagy akaratnyilvánításra képtelen állapotát használja fel szexuális cselekményre.

Ugyancsak minősített esetért lesz felelősségre vonható az elkövető akkor, ha a szexuális cselekményt a nevelése, gondozása, felügyelete, vagy gyógykezelése alatt álló, vagy egyéb módon a hatalma vagy befolyásolási viszonya alatt álló személy sérelmére követi el. A nemi erkölcs elleni bűncselekmények szempontjából a sértett felügyelet alatt állása, mint minősítő körülmény megállapítható akkor is, ha rövid az az időtartam, ami alatt az elkövető meghatározhatja a passzív alanytól elvárt magatartást, kiskorú esetén gyakorolhatja mindazon jogokat, amelyek az adott körülmények között a szülőt illetnék.³⁵

Tehát a második minősítő körülmény alapja egyfajta függőségi viszony. Jelen esetben is kitételként jelent meg a hatalmi, befolyásolási viszony, amelyet kétséget kizáróan a munkahelyi kapcsolatokban gyakorivá váló szexuális bántalmazások elszaporodása miatt

³⁴ BH 1997.252.

³⁵ BH 2011.30.

vezetett be a jogalkotó. Fontos kiemelni, hogy ezeknek a viszonyoknak az elkövetés időpontjában kell fennállniuk.

Harmadik minősítő körülményként a törvény a többes elkövetést rendeli súlyosabban büntetni. E minősítő körülmény megállapításának feltétele, hogy a sértettel többen végezzenek szexuális cselekményt. Másik feltétel a sértett azonossága, továbbá, hogy az elkövetők egymás tevékenységéről tudva, azonos alkalommal végezzenek szexuális cselekményt a sértettel. A többes elkövetés akkor is megállapítható, ha az egyik elkövető kóros elmeállapotú személy. A többek által elkövetett erőszakos közöszülés (szexuális erőszak) büntette esetén a társtetteség megállapítása kizárt, mivel mindegyik elkövető önálló tettesként lesz felelősségre vonható.³⁶

Külön bekezdésben szabályozza a jogalkotó azt az esetet, amikor a tizenkettedik életévét be nem töltött személy sértett az elkövető nevelése, gondozása, felügyelete, gyógykezelése, vagy egyéb módon hatalma, befolyása alatt áll, vagy a sértettel azonos alkalommal, egymás cselekményéről tudva, többen végeznek szexuális cselekményt. A (4) bekezdése b, pontja szerint súlyosabban büntetendő a cselekmény, ha a függőségi viszony, vagy a többes elkövetés tizennyolcadik életévét be nem töltött személy vonatkozásában áll fenn, és az ő sérelmére követik el a bűncselekményt.³⁷

III.3. Szexuális visszaélés

A továbbiakban a szexuális visszaéléssel kívánok foglalkozni. Kijelenthető, hogy az új Büntető Törvénykönyvben a nemi erkölcs elleni bűncselekmények közül a szexuális visszaélés szabályai változtak meg a leginkább a korábbi szabályozáshoz képest. A korábbi Btk. a szexuális visszaélés alatt meghatározott cselekményt megrontásként rendelte büntetni, akként, hogy, aki tizennegyedik életévét be nem töltött személlyel közöszül, valamint az a tizennyolcadik életévét betöltött személy, aki tizennegyedik életévét meg nem haladott személlyel fajtalankodik, büntettet követ el, és egy évtől öt évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő (korábbi Btk.201. §). A korábbi Btk. 202. §-a szerint, aki tizennegyedik életévét be nem töltött személyt arra bír rá, hogy mással közöszüljön vagy fajtalankodjék, büntettet követ el, és egy évtől öt évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő.

Az új Btk. 198. § (1) bekezdése szerint az a tizennyolcadik életévét betöltött személy, aki tizennegyedik életévét be nem töltött személlyel szexuális cselekményt végez, vagy ilyen

³⁶BH 2003.271.

³⁷DR. BELOVICS ERVIN – DR. GELLÉR BALÁZS – DR. NAGY FERENC - DR. TÓTH MIHÁLY – i.m. 180.o.

személyt arra bír rá, hogy mással szexuális cselekményt végezzen, büntett miatt egy évtől öt évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő.

A két szabályozást összehasonlítva arra a megállapításra jutunk, hogy a jogalkotó az új Btk.-ban az elkövetés alanyaként kizárólag tizennyolcadik életévét betöltött személy büntetőjogi felelősségét kívánja megállapítani. Korábban a felnőtt kor csak a második fordulatnak volt tényállási eleme. A közösülés esetén a tizennyolcadik életévét be nem töltött személy is büntethető volt. Fajtalankodás esetén a büntetőjogi felelősség megállapításnak feltétele volt a tizennyolcadik életév betöltése. Tehát tizennyolc év alatti személy fajtalankodhatott tizennégy év alatti személlyel, a közösülés azonban tiltott volt.

A korábbi Btk. külön bekezdésben nevesítette a sikertelen rábírás, melynek büntetési tétele három évig terjedő szabadságvesztés volt. Ezt az esetkört az új Btk. is tartalmazza. A különbség csupán annyi, hogy ebben az esetben is egy bekezdésbe foglalta a jogalkotó azokat a változatokat, amikor az elkövető saját magával és mással történő szexuális cselekményre törekszik rábírnival a sértettet.

A bűncselekmény elkövetője tehát az alapeset vonatkozásában tizennyolcadik életévét betöltött személy lehet, a passzív alany pedig tizennegyedik életévét be nem töltött, élő természetes személy lehet. Az elkövetési magatartás az első fordulat esetében a szexuális cselekmény végzése, a második fordulat esetén pedig a mással való szexuális cselekményre történő rábírás, vagyis egy sikeres felhívás. A törvény a (3) bekezdésben szabályozza a minősített eseteket. Nevezetesen, ha a sértett az elkövető nevelése, gondozása, felügyelete, vagy gyógykezelése alatt áll, illetve az elkövető a szexuális visszaélést a sértettel kapcsolatban fennálló egyéb hatalmi vagy befolyásolási viszonyával visszaélve követi el. A büntetési tételek tekintetében különbség van. A törvény két évtől nyolc évig terjedő szabadságvesztéssel rendeli büntetni a cselekményt, ha a tizennyolcadik életévét betöltött elkövető függőségi viszonyát kihasználva, azzal visszaélve végez szexuális cselekményt a sértettel, vagy a sértettet arra bírja rá, hogy mással végezzen szexuális cselekményt. A függőségi viszony kihasználásával történő sikertelen rábírás enyhébb megítélés alá esik, ebben az esetben a büntetési tétel egy évtől öt évig terjedő szabadságvesztés.

A korábbi Btk. 202/A. §-a értelmében, aki tizennyolcadik életévét be nem töltött személlyel ellenszolgáltatás fejében közösül vagy fajtalankodik, az büntett miatt három évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő. Ezt a tényállást az új Btk. már nem tartalmazza. A 198. § (4) bekezdése szerint az a tizennyolcadik életévét betöltött személy, aki tizennegyedik életévét be nem töltött személlyel a vele kapcsolatban fennálló hatalmi vagy befolyási

viszonyával visszaélve szexuális cselekményt végez, három évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő. Tehát a tizennégy és tizennyolc év közötti sértett sérelmére ellenszolgáltatás fejében történő közösülés és fajtalankodás helyett bekerült a tizennégy és tizennyolc év közötti személy sérelmére, hatalmi viszony kihasználásával elkövetett szexuális cselekmény végzése.

III.4. Vérfertőzés

A vérfertőzés vonatkozásában jelentős változást nem hozott az új Btk. A tényállás tekintetében annyi módosítás történt, hogy a korábbi közösülés és fajtalankodás elkövetési magatartás helyébe a szexuális cselekmény végzése lépett. Erre már a korábban tárgyalt bűncselekményeknél is utaltam.

Eltérés inkább a büntetési tételnél figyelhető meg. A korábbi Btk. egy évtől öt évig terjedő szabadságvesztéssel rendelte büntetni a vérfertőzést, az új Btk. azonban a büntetési tételt három évig terjedő szabadságvesztésben állapította meg. Egyéb változás a bűncselekmény tekintetében nem történt. A testvérek közötti szexuális kapcsolat létesítését továbbra is vétségként, két évig terjedő szabadságvesztéssel bünteti a törvény. Megmaradt büntethetőséget kizárók okként, ha a leszármazó a cselekmény elkövetésekor még nem töltötte be a tizennyolcadik életévét.

IV. A nemi erkölcs elleni bűncselekmények bizonyításával kapcsolatos gyakorlati problémák

A nemi erkölcs elleni bűncselekmények közül kizárólag a szexuális erőszak, szexuális kényszerítés, a szexuális visszaélés, valamint a vérfertőzés (korábbi Btk. szerinti erőszakos közösülés, szemérem elleni erőszak és a megrontás, vérfertőzés) felderítésének nehézségeivel foglalkozom. A prostitúcióval kapcsolatos bűncselekmények, valamint a gyermekpornográfia nem képezik a tárgyát a dolgozatnak. Ezt egyrészt a területi korlátokkal kívánom indokolni, másrészt azzal, hogy ezek a bűncselekmények jogtárgyi szempontból kevésbé kapcsolódnak az előbb említett bűncselekményekhez. Ellenben az általam vizsgálni kívánt bűncselekmények a joggyakorlatban szorosan tapadnak egymáshoz, a mindennapi

jogalkalmazás terén egymással szorosan összefüggő területként jelennek meg. Az úgynevezett prostitúcióval kapcsolatos bűncselekmények az ember szexuális magatartásához csupán közvetett módon kapcsolódnak, e bűncselekmények kriminalizálását is egyéb érdekek, pl. közrend indokolják. A dolgozatom tárgyát képező gyakoribb bűncselekményeknek közös eleme a nemi cselekmény (közösülés, fajtalanóság). Tehát megállapítható, hogy a négy bűncselekménynek közös az elkövetési magatartása (hatályos Btk. szerint a szexuális cselekmény). Példaként említhető az az eset, amikor az édesapa 12. életévét be nem töltött gyermekével végez, vagy végeztet szexuális cselekményt erőszak, illetve az élet vagy testi épség ellen irányuló közvetlen fenyegetés nélkül. Az apa cselekménye egyaránt beleillik a szexuális visszaélés és a vérfertőzés törvényi tényállásába, cselekménye azonban szexuális erőszak lesz (Btk. 197.§ (2) bekezdés).

Általánosan elmondható, hogy a gyermekek sérelmére elkövetett szexuális bántalmazásokhoz komoly tabuk kötődnek. Ahogyan már a bevezetőben már utaltam rá magas látencia uralkodik a bűncselekmények tekintetében. A WHO definíciója szerint „szexuális bántalmazásnak minősül minden olyan cselekmény, melyek során valamilyen szexuális aktivitásba bevonnak egy gyermeket, ha a gyerek életkoránál, fejlettségénél fogva nem tekinthető felkészültnek, érettnak erre, illetve ha ez a magatartás ellenkezik az adott ország törvényeivel, az elfogadott társadalmi normákkal. A szexuális visszaélés megvalósulhat gyermek és felnőtt, gyerek és gyerek között, ha a gyerek kora és fejlettsége alapján feltételezhetően bizalmi vagy hatalmi viszonyban van a bántalmazottal és a cselekmény az elkövető igényeinek kielégítésére irányul.”³⁸

A következőkben rátérek a kiskorúak sérelmére elkövetett nemi erkölcs elleni bűncselekmények bizonyításával kapcsolatos gyakorlati problémákra. Kiskorúak alatt a polgári jog szabályai szerinti kiskorúságot értem. Az 1959. évi IV. törvény 12. §-a értelmében kiskorú az, aki a tizennyolcadik életévét még nem töltötte be, kivéve, ha házasságot kötött.

Azt állapíthatjuk meg, hogy növekvő tendencia mutatkozik a bűncselekmények számában. 2001-től egyértelmű növekedés tapasztalható a tizenkettedik életévét be nem töltött személy sérelmére elkövetett erőszakos közösülés, de még inkább a szemérem elleni erőszak számában. Míg 2001-ben az elkövető nevelése, felügyelete, gondozása, gyógykezelése alatt álló, valamint tizenkét év alatti gyermek sérelmére elkövetett, a hatóság által felderített

³⁸ WHO (2002), World Report and Violence and Health. 35.

szemérem elleni erőszakok száma 90 körül volt, addig 2004-ben már 150.³⁹ Felvetődik a kérdés, hogy vajon ténylegesen ennyire elszaporodtak volna a szexuális jellegű bűncselekmények, vagy csupán a látencia mértéke csökkent.

A kiskorúak sérelmére elkövetett szexuális jellegű bűncselekmények közös jellemzője, hogy ezek többnyire látens bűncselekmények, melyek többsége nem jut a hatóság tudomására. Ennek többféle oka lehet. Egyrészt az elkövető mindent megtesz annak érdekében, hogy ne derülhessen ki a bántalmazás, másrészt a gyermek esetleg nem is tudja, hogy ami vele történik, az bűncselekmény, illetve szégyelli elmondani. A közvéleményben elterjedt az a feltételezés, hogy a gyermekek elleni szexuális erőszakra általában a gyermekek számára ismeretlen, perverz elkövető útonálló jellegű támadása során kerül sor.⁴⁰

Ezzel szemben az elkövetők 75-85 százaléka felnőtt férfi, rendszerint a gyermek édesapja, mostohaapja, szülő testvére, testvér, illetve olyan személyek, akik nem képesek hozzájuk korban illő személlyel normális kapcsolat létesítésére. Az áldozatok magas száma, 80-90 százaléka lány, többségük 7-8 éves. A szexuális bántalmazásoknak többnyire csak az egyszeri elkövetése bizonyítható, ritkán sikerül bizonyítani a többszöri elkövetést (20 százalék körüli). A bántalmazás gyakran olyan korban kezdődik, amikor a gyermek még nem is érti, hogy mi történik vele, nem képes visszautasítani a közeledést. A felnőtt korú elkövető a tapasztalatát, tudását használja fel a gyermekkel szemben (megfigyeli a gyermek szokásait, jutalmat ígér). A gyermeknek továbbá tetszhet az ismeretlen kellemes érzés, kényeztetés, azonban érzi, hogy amit tesznek vele, az rossz, titkolni való. A szexuális erőszak tünetei többfélék lehetnek. Az eltérésnek oka lehet a bántalmazás gyakorisága, mértéke, a gyermek életkora. Tünetként jelentkezhet például az ismeretlen okú vérzés, hasi fájdalom, alvászavar, étvágytalanság, tanulási zavarok. Szintén figyelemfelhívó lehet, ha a gyermek a társaival szemben szexuális jellegű magatartást tanúsít, trágár szavakat használ, korábban nem jellemző ismeretekről kezd beszélni. Valószínűleg súlyosabb hatást gyakorol a gyermekekre a szexuális abúzus, minél idősebb az áldozat, illetve az elkövető, az áldozat és az elkövető közötti kapcsolat közelebbi, a gyermek több elkövető áldozatává válik.⁴¹

³⁹ DR. SZELEZSÁN ANNAMÁRIA – A gyermekek sérelmére elkövetett nemi erkölcs elleni bűncselekmény (Beszámoló az Országos Kriminológiai Intézetben 2005. május 24-én megtartott kerekasztal-beszélgetésben). In: Ügyészek Lapja, 12. évfolyam, 4. szám, 2005. 22. o.

⁴⁰ MORVAI KRISZTINA – A „gyermkekkel szembeni rossz bánásmód” (erőszak, elhanyagolás, visszaélés) Magyarországon az ezredfordulón – büntetőbírói ítéletek tükrében. In: Collega 2002. 3. szám 14. o.

⁴¹ KIRÁLY RÉKA – A gyerekkorúak sérelmére elkövetett szexuális bűncselekmények. In: Büntetőjogi Tanulmányok, 2004. 68. o.

A bírói gyakorlatot figyelembe véve arra a következtetésre jutunk, hogy a nemi erkölcs elleni bűncselekmények körében a speciális bizonyítási nehézségek okozzák a legnagyobb problémát. Maga az alaphelyzet is problematikus, hiszen a legtöbb esetben kizárólag az elkövető és a gyermekkorú sértett van jelen a cselekmény elkövetésekor.

Nehezíti még a bizonyítást az elkövető és a sértett között fennálló szoros érzelmi kötődés is, amennyiben a szexuális abúzus (szexuális bántalmazás, visszaélés) családon belül történik.⁴² „Egy esetleges büntetőeljárás a legbelsőbb érzelmi kapcsolatokat érinti, ezért nehezen hozható összhangba a legalitás elvéből fakadó bűnüldözési kötelezettség és a magánszféra védelme. Sok esetben maguk a sértettek is titkolják, hogy mi történt az otthon falai között.”⁴³

Az eljárás többnyire a gyermekvédelmi hatóságok, vagy a másik szülő feljelentésére indul meg. A gyermekeket minden esetben gyermekpszichológus vizsgálja, továbbá a cselekmény jellegétől függően orvosszakértő kirendelésére is sor kerül. Az eljárás során a sértetti nyilatkozatot csak közvetett tanúvallomások támaszthatják alá, melyekkel kapcsolatban több aggály is felmerülhet. Például ők kizárólag a gyermek által elmondottakból következtetnek a történetekre, és gyakran ezt helytelenül teszik. Gyakori eset az is, amikor a válófélben lévő házastársak egymást gyanúsítják meg azzal, hogy a közös kiskorú gyermekkel szexuális jellegű cselekményt végeztek, vagy kívántak végezni. Amennyiben az eljárás megindul, gyakori, hogy a gyanúsítottat elmeorvos szakértő és pszichológus szakértő vizsgálja meg. Gyakori ebben az esetben a poligráf alkalmazása is.⁴⁴

Szintén sűrűn előforduló probléma, hogy a tanúk az eljárás korai szakaszában vallomást tesznek, majd valamilyen okból a későbbiekben visszavonják a korábban megtett vallomást, a család és az anyagi biztonság fenntartása érdekében. A vallomás visszavonásának pedig az a jogi következménye, hogy az nem tehető a tárgyalás anyagává.

Előfordulhat az is, hogy a terhelt megfélemlítette őket, vagy épp ellenkezőleg kedvesen, szelíden kezdett viselkedni és megígérte, hogy többet nem követ el hasonló jellegű cselekményt. Ebben az esetben a tanúk megingása emberileg érthető, azonban súlyosan elítélendő az az eset, amikor a sértett, vagy más tanúk anyagi jellegű remények miatt élnek a vallomásmegtagadási jogukkal. A hozzátartozói körön kívül eső tanúk sem tesznek szívesen vallomást, ennek oka, hogy eluralkodik rajtuk a fenyegetettség érzése. Bizonyos foglalkozást végző személyek azzal tesznek eleget hivatásuk írott és íratlan szabályainak, ha feltárják azt,

⁴² DR. SZELEZSÁN ANNAMÁRIA – i.m. 22-25. o.

⁴³ JUNG ESZTER - *A családon belüli erőszak az ítélkezési gyakorlatban*. In: *Bírák Lapja* 2003. 2. szám, 62. o.

⁴⁴ DR. SZELEZSÁN ANNAMÁRIA – i.m. 25. o.

amit tapasztaltak. A családdal kapcsolatban álló orvos, védőnő nem háríthatja el tanúkénti meghallgatását. Célszerű tehát az ilyen jellegű foglalkozást végzők továbbképzése, melynek során szakemberek készítik fel őket ezeknek az eseteknek a kezelésére.⁴⁵

A nyomozóhatóságnak és az ügyészségnek így gyakran nem marad semmi bizonyítéka és az eljárást bizonyítékok hiányában meg kell szüntetni. Probléma az is, hogy a gyermek tanúkénti meghallgatásához szükség van a szülő beleegyezésére is. Amennyiben a szülő, mint törvényes képviselő a gyermek tanúkénti kihallgatásához nem járul hozzá, a gyermek tanúként nem hallgatható ki.

A büntetőeljárásról szóló 1998. évi XIX. törvény (továbbiakban Be.) 86. §-a rögzíti, hogy a tizennegyedik életévét meg nem haladott személyt csak akkor lehet kihallgatni, ha a vallomásától várható bizonyíték mással nem pótolható. Fontos, hogy a tizennégy év alatti személy kihallgatáskor mellőzni kell a hamis tanúzásra való figyelmeztetést is. Lényeges rendelkezés még a tizennégy év alatti gyermekkel (sértett vagy tanú) kapcsolatos eljárásban a Be. 280.§-a is. Ennek értelmében, a tizennégy év alatti gyermeket nem lehet tárgyalásra idézni, ha őt a nyomozás során a bíróság már kihallgatta (nyomozási bíró előtti kihallgatás). Ehhez a szakaszhoz meg kell említeni a 68-as Büntető Kollégiumi véleményt, amely szerint a tárgyalás időpontjában tizennegyedik életévét meg nem haladott tanú akkor sem idézhető és hallgatható ki a tárgyaláson, ha őt korábban a nyomozási bíró sem hallgatta ki. Az ilyen személy kihallgatására a BKv. 68. szerint csak a perbíróság által kiküldött vagy megkeresett bíró útján van törvényi lehetőség, ezen kívül kihallgatása megtörténhet a perbíróság által zártcélú távközlő hálózat útján tartott tárgyaláson is. Ezek a rendelkezések a gyermek kíméletét célozzák. Ha a nyomozási bíró általi meghallgatás és a tárgyalás időpontja között a gyermek betöltötte a tizennegyedik életévét, akkor is csak különösen indokolt esetben idézhető a tárgyalásra. Ha azonban az ilyen gyermeket a nyomozási bíró nem hallgatta ki, akkor a kihallgatásnak különös indokoltság nélkül is helye van. Ha a nyomozási bíró ülése időpontjában a tanúként kihallgatandó személy a 14. életévét még nem tölti be, akkor a nyomozási bíró az ilyen személy kihallgatása iránti ügyészi indítványt a Be. 86. § (1) és a 207. § (4) bekezdés szerinti feltételek hiányára hivatkozással nem utasíthatja el. A 68-as BKv. rögzíti azt is, hogy amennyiben a tizennegyedik életévét be nem töltött személy idézésének nincs törvényi akadálya, akkor idézésével együtt a gondozót vagy a törvényes képviselőt is értesíteni kell.

⁴⁵ JUNG ESZTER – i.m. 62-63. o.

Más a helyzet akkor, ha a szülő (törvényes képviselő) és a gyermek között érdekellentét van, mert ilyenkor eseti gondnok kirendelésére kerülhet sor. A gyermek érdekeit ekkor az eseti gondnok képviseli az eljárásban.

Mint ahogy arról korábban már említést tettem, felmerülő speciális nehézség az is, hogy a szülők gyakran az egymás elleni küzdelem eszközeként használják fel a büntetőeljárást. Nagyon sok szülő úgy éli ki a másik szülővel szembeni indulatát, hogy megtiltja számára azt, hogy lássa gyermekét és a végén már arra jut, hogy bűncselekmény elkövetésével vádolja meg a másik szülőt, a gyermeket pedig betanítja. Ezért lehetőleg semleges körülmények között kell meghallgatni a gyermeket, ezáltal a gyermek a szülőktől független vallomást tud tenni. Mivel a kiskorú gyermek törvényes képviselője általában valamelyik szülő, ezért ezt a gyakorlatban úgy oldják meg, hogy a meghallgatás kezdetén a szülő is jelen van, majd később a szülőt megkérik, hogy hagyja el a vizsgálat.

A nemi erkölcs elleni bűncselekményekkel kapcsolatos nyomozásban, majd később az eljárás további szakaszaiban is központi jelentőséggel bírnak a szakértői vélemények. Fontos e körben megjegyezni azt is, hogy a terhelt által felkért és az eljárásba bevont szakértőt ugyanazok a jogok illetik meg, mint a hatóság által kirendelt szakértőt, feltéve, ha a hatóságok őt is szakértőként rendelik ki. A magánszakértői véleményt, amennyiben a magánszakértő hatóság általi kirendelésére nem került sor, nem veszik figyelembe szakvéleményként, csak okiratként csatolják az iratokhoz.

Gyakori eset a bírói gyakorlatban az, hogy nem sikerül kétséget kizáróan bizonyítani azt, hogy az elkövető elkövette a nevelése, felügyelete, gondozása, gyógykezelése alatt álló személy sérelmére a bűncselekményt. Ebben az esetben megtörténhet, hogy szűkül a vádbeli tényállás, és kiskorú veszélyeztetésének büntette miatt folytatódik csak az eljárás, vagyis az elkövetőt a „maradék bűncselekmény” miatt vonják felelősségre. Ha az elkövető tehát nem valósítja meg valamelyik nemi erkölcs elleni bűncselekmény törvény tényállását, vagy az kétséget kizáróan nem bizonyítható, de a gyermek erkölcsi fejlődését veszélyezteti, azzal megvalósítja a kiskorú veszélyeztetésének büntettét. Például nem megfelelő ruhában járattja, elhanyagolja, ütlegeti, az egészséges fejlődéshez szükséges feltételeket nem biztosítja, ezzel kimeríti a kiskorú veszélyeztetésének törvényi tényállását.

Továbbá nehézség az is a tényállás felderítése kapcsán, hogy minél fiatalabb a gyermek, annál nehezebben tud emlékezni. A gyermekek emlékei akár 1-2 év alatt teljesen átformálódhatnak. Nehezíti még a bizonyítást az a körülmény is, hogy a gyermek gondolkodásában keverednek a valóság és a képzelet elemei. Bonyolítja még az is az emlékek

felidézését, hogy az eljáró hatóság azt várja el, hogy úgy emlékezzünk, ahogyan lehetetlenség. Ezért az a gyakorlat alakult ki, hogy röviddel a cselekmény megtörténte után a gyermeket lehetőség szerint nyilatkoztatni kell.

A gyermekek számára hasonlóan nagy traumát jelent maga a büntetőeljárás, mint a sérelmükre elkövetett bűncselekmény. Az eljárás során a gyermeket többször meghallgatják, ami további traumát idézhet elő. Diószegi Gábor kutatásában az áldozatokat 278 esetben több mint egyszer hallgatták ki, 67 esetben háromszor, vagy annál is többször. Bizonyos ügyekben a gyerekeket 6-7 alkalommal hallgatták meg. Speciális, gyermekek kihallgatására alkalmas szobát mindössze egyetlen esetben használtak.⁴⁶ Az lenne a megfelelő, ha a gyermeket csak egyetlen alkalommal hallgatnák meg a történekekről. Ezzel elkerülhetővé válna a gyermek további károsodása. A hatályos szabályozás szerint csak akkor engedélyezett a gyermek egyszeri alkalommal történő meghallgatása, ha életkoránál vagy fejlettségénél fogva nincsen tanúzási képessége. Az idősebb gyermekeket legalább két alkalommal hallgatják meg. Először általában a gyermekpszichológus, majd a nyomozási bíró. A gyermeket tanúként a bírósági szakaszban nem lehet idézni, a nyomozási bíró előtt tett vallomását kell bizonyítékként figyelembe venni. Csongrád megyében például az a gyakorlat, hogy a gyermeket gyermekpszichológus jelenlétében hallgatják meg, a kihallgatást pedig videóra veszik, de más helyeken is van kialakítva olyan helyiség, ahol a gyermekpszichológus meg tudja hallgatni a gyermeket a történekekről.⁴⁷

Diószegi Gábor által végzett kutatás tanulsága szerint a bizonyítékok felderítése közel sem volt kielégítő, nagyrészt a sértett tanú és a vádlott kihallgatásából és a pszichológus-szakértő által megfogalmazott véleményből állt. Diószegi adatai szerint helyszíni szemlét az esetek 20%-ában tartottak, forró nyomon való nyomozás egy esetben sem indult. Az eljáró hatóság rendszeresen alkalmazza a szembesítés gyakorlatát, a kutatás szerint olyan esetekben is, amikor hiányoztak ennek a feltételei. A szembesítés az esetek 88%-ában nem vezetett eredményre, a maradék 12%-ba pedig olyan esetek tartoztak, melyekben a gyanúsított már korábban is beismerő vallomást tett, tehát a szembesítés az esetek 100%-ában feleslegesnek bizonyult. Feleslegessége mellett a szembesítés általában óriási megterhelést jelent a sértettnek és traumatizáló hatású lehet.⁴⁸

⁴⁶ http://www.remet.hu/cms/index.php?option=com_content&task=view&id=4&Itemid=4 (Letöltés időpontja: 2013.11.10.)

⁴⁷ DR. SZELEZSÁN ANNAMÁRIA – i.m. 26-28. o.

⁴⁸ http://www.remet.hu/cms/index.php?option=com_content&task=view&id=4&Itemid=4 (Letöltés időpontja: 2013.11.10.)

A gyermekek szexuális bántalmazásának elkerülése érdekében számos megelőzési lehetőség létezik. Először is fontos hangsúlyozni, hogy kiemelt szerepe van a felvilágosításuknak, a veszélyhelyzetre való felkészítésüknek. Ezzel megvédhetjük a gyermekeket egy esetleges szexuális bántalmazástól. E tekintetben jelentős szerepe van a szülőknek, a pedagógusoknak és a védőnőknek. Fel kell hívni a gyermek figyelmét, hogy a testével kizárólag ő rendelkezhet, bizonyos esetekben nemet kell mondania, különbséget kell tennie az egyes érintések között. Vannak olyanok, amelyeket megengedhet, és vannak, amelyeket nem. Meg kell tanítani arra is, hogy ne féljen, és merje elmondani azt, ami vele történt. Amikor a gyermek elmeséli, hogy mi történt vele, akkor biztosítani kell őt arról, hogy jól tette, hogy elmondta, és közölni kell vele, hogy ami történt azért nem ő a felelős. Ha a bántalmazás gyanúja merül fel, és a gyermek erről hallgat, akkor óvatosan közölni kell vele, hogy ha problémája van, azt annak mondja el, akiben megbízik.

Elengedhetetlen továbbá a gyermekkel kapcsolatba kerülő szakemberek képzése, akik felismerik az esetleges bántalmazást és a lehető leghamarabb meg tudják tenni a szükséges lépéseket. A hatóságoknak is össze kell hangolniuk a munkájukat, hogy tudjanak segíteni egymásnak, és egymást kiegészítve nyújtsanak támogatást a családoknak, a veszélyben lévő gyermekeknek.⁴⁹

V. A bűncselekményekkel kapcsolatos bírói gyakorlat

Az alábbiakban jogeseteken keresztül kívánom bemutatni a nemi erkölcs elleni bűncselekményeket a joggyakorlat tükrében. Fontos megjegyezni, hogy az új Btk.-ban meghatározott bűncselekményekre a joggyakorlat még kevés példával tud szolgálni, ezért én is a korábbi Btk.-ban foglalt nemi erkölcs elleni bűncselekményekkel kapcsolatos joggyakorlatot kívánom ismertetni, mert ilyen esetekkel találkoztam a bíróságon töltött gyakorlat alatt 2013 nyarán. Először néhány tipikus jogesetet mutatnék be, majd három jogeseten keresztül szemléltetem a szokatlan, atipikus megjelenési formákat. A jogesetek természetesen a dolgozat címéhez igazodva kizárólag 18. év alatti személy sérelmére elkövetett nemi erkölcs elleni bűncselekményekkel kapcsolatosak.

⁴⁹ KIRÁLY RÉKA – i.m. 73-74.o.

V. 1. A vádlott büntetőjogi felelősségét megállapító hazai joggyakorlat

V.1.2. I. jogeset – Bűncselekmény: megrontás bűntette

A Győri Járásbíróság a B.609/2011/23, szám alatt 2013. március 6. napján kelt ítéletében ifj. H. G. vádlottat 2 rb. tizennyolcadik életévét be nem töltött személlyel, ellenszolgáltatás fejében történő közösüléssel elkövetett megrontás bűntettének elkövetése miatt 1 év börtönbüntetésre ítélte, melynek végrehajtását 2 év próbaidőre felfüggesztette. A Győri Törvényszék a 3. Bf.145./2013/8. számú végzésében az elsőfokú ítéletet helybenhagyta, mivel a bejelentett fellebbezéseket nem találta alaposnak.

A vádbeli tényállás szerint H. G. vádlott 2010. április hónap elején megismerkedett fiatalkorú S. R. és szintén fiatalkorú T. E. sértettekkel. A sértettek S. R. sértett nagynénjén keresztül ismerkedtek meg a vádlottal. A lányok megtudták, hogy a vádlott beszélgetni keres lányokat és ezért cserébe pénzt is ad. A sértettek egy internetes közösségi oldalon vették fel a kapcsolatot a vádlottal, telefonszámot cseréltek, majd megállapodtak abban, hogy találkoznak. A sértettek két időpontban is felkeresték a vádlottat annak irodájában. Az első két alkalommal beszélgettek csak, pénz átadására nem került sor. Ez első találkozást követően a vádlott személygépjárművével még haza is szállította a sértetteket. A harmadik alkalommal a vádlott szeszes italt itatott a sértettekkel, majd azt kérte a sértettektől, hogy közösüljenek vele, amiért cserébe fejenként 50-50 ezer Ft-ot ajánlott fel.

A vádlott annak tudatában tette ezt, hogy tisztában volt azzal, hogy a sértettek még nem töltötték be 18 életévüket. A sértettek beleegyeztek a közösülésbe. Ezt követően a vádlott először T. E. sértettel próbált közösülni, aki ekkor még virgo intacta volt. A vádlott közösülésre irányuló szándéka nem járt sikerrel, ezért ezt követően a másik sértettel létesített szexuális aktust. Majd később még egyszer megpróbált a vádlott T. E. sértettel közösülni, de mivel az a sértettnek fájdalmat okozott, a vádlott félbeszakította a közösülést. Mivel a vádlott a közösülések során nem ejakulált, ezért a sértettek beleegyezése után azok szájába ejakulált. A vádlott S. R. sértettnek ezt követően 50000 Ft-ot, T. E. sértettnek pedig 20000 Ft-ot adott ellenszolgáltatásként. Az ügyész a tárgyaláson kezdeményezte a vádlott előzetes letartóztatásba helyezését, mivel kiderült, hogy a vádlott a tárgyalás előtti napon meglátogatta a sértetteket és megpróbálta befolyásolni őket.

A vádlott a második tárgyaláson a korábbi tagadása után elismerte felelősségét. A bíróság megállapította a vádlott bűnösségét 2 rb. a korábbi Btk. 202/A. §-ban meghatározott

és a szerint minősülő 18. életévét be nem töltött személy sérelmére ellenszolgáltatás fejében közösüléssel elkövetett megrontás büntetében, a vádirati tényállás szerint. A bűncselekményre a törvény 3 évig terjedő szabadságvesztés büntetés alkalmazását rendeli el. A bíróság értékelte a büntetés kiszabása során a felmerült enyhítő és súlyosító körülményeket. Mivel számos enyhítő körülmény merült fel a vádlott tekintetében, a bíróság álláspontja szerint a Btk. 37. §-ban foglalt büntetési célok eléréséhez viszonylag rövid tartamú szabadságvesztés kiszabása is elegendő. A bíróság ezért a szabadságvesztés időtartamát 1 évben állapította meg, és annak végrehajtását 2 év próbaidőre felfüggesztette. Az elsőfokú bíróság kötelezte a vádlottat az eljárás során felmerült bűnügyi költség viselésére is a Be. 338. § (1) bekezdése alapján.⁵⁰

Az elsőfokú bíróság ítélete ellen az ügyészség a vádlott terhére, hosszabb tartamú szabadságvesztés és közügyektől eltiltás végett, a vádlott védője pedig az elsőfokú bíróság által kiszabott joghátrány enyhítése érdekében jelentett be fellebbezést. A főügyészség átiratában a fellebbezést fenntartotta. A másodfokú bíróság által kitűzött nyilvános ülésen a vádlott védője perbeszédében kérte az ügyészi indítvány elutasítását. Hivatkozott a vádlottat a büntetőjogi szankción túl ért egyéb veszteségekre (egzisztencia jelentős romlása, kirekesztés a kisvárosban, ahol élt), valamint a sértettek megbocsátására. A másodfokú bíróság az ügyben teljes felülbírálatot hajtott végre, és a bejelentett fellebbezést nem tartotta alaposnak, így az elsőfokú bíróság ítéletét helybenhagyó végzést hozott. A törvényszék határozatában rögzítette azt is, hogy az időközben hatályba lépő új Büntető Törvénykönyv sem biztosít a vádlott számára kedvezőbb elbírálást, így az elkövetéskori Btk. került alkalmazásra.⁵¹

V.1.3. II. jogeset – Bűncselekmény: nevelése, felügyelete, gondozása alatt álló személy sérelmére elkövetett szemérem elleni erőszak büntette

A tipikusak közül is a leggyakoribb az, amikor a családból indul ki a bűncselekmény.

A Mosonmagyaróvári Városi Bíróság B. 797/2000/49. számú ítéletében megállapította R. I. vádlott bűnösségét nevelése, gondozása, felügyelete alatt álló személy sérelmére elkövetett szemérem elleni erőszak büntetében. Ezért őt a bíróság 6 év börtönre és 5 év közügyektől eltiltásra ítélte. A Győr-Moson-Sopron Megyei Bíróság, mint másodfokú ítélkezési fórum az elsőfokú bíróság ítéletét a 2002. február 7-én kelt ítéletében annyiban változtatta meg, hogy a büntetés végrehajtási fokozata börtön helyett fegyház.

⁵⁰ Győri Járásbíróság B.609/2011/23. számú ítélete

⁵¹ Győri Törvényszék 3. Bf.145./2013/8. számú végzése

Az irányadó tényállás szerint a vádlott élettársi kapcsolatban élt G. K.né-val, közösen nevelték G. K.né négy leánygyermekét (köztük G. M. sértettet) és az élettársi kapcsolatból született két fiúgyermekét. A vádlott a vádbeli napon az esti órákban televízió nézés közben G. M. sértett, nevelt gyermeke mellé feküdt az ágyba, majd levette a saját és a gyermek alsóneműjét, majd rábírta a gyermeket, hogy fogja meg a vádlott nemi szervét és azt húzogassa, majd feküdjön a vádlottra, aki a nemi szervét a sértett combjai közé tette úgy, hogy a sértett szeméremtestével érintkezzen. Ezután kielégülésig mozgott. A vádlott ondója részben a sértett combjára került. A gyermek a történeteket elmesélte édesanyjának, aki kezdetben az illetékes gyámhivatalhoz fordult, majd feljelentést tett a helyi rendőrkapitányságon. A feljelentést követően a vádlott előzetes letartóztatásba került. Fontos kiemelni az ügy kapcsán, hogy a sértett bár értelmi fogyatékos, kóros meseszövésre nem hajlamos.

Ahogy korábban említést tettem róla, gyakori a családon belüli szexuális bűncselekmények esetén, hogy a sértettek, vagy más tanúk feljelentést követően élnek a törvény által biztosított vallomásmegtagadási jogukkal. Ennek oka lehet anyagi indíttatású, valamint a család egyben tartása. Így történt ez ebben az ügyben is.

Az anya rendkívül szokatlan magatartást tanúsított az eljárás során. Kezdetben felháborodott a történeteken, elhitte, amit a gyermekétől hallott és annak alapján feljelentést tett a rendőrségen. Későbbiekben elhatározása mellett nem tartott ki, meggondolta magát. Gyermekeit hazudósnak, fantáziáló kislánynak állította be, majd a vallomástételt is megtagadta. Az előzetes letartóztatásban lévő élettársának gyermekével olyan leveleket íratott, amelyben a sértett dicsérte nevelőapját, hogy milyen jó apa, és sajnálja, hogy nem lehet velük. Biztosította a gyermek nevelőapját a levélben, hogy testvéreivel együtt nagyon szeretik és várják haza. Az áradozó levelek mellé a kislány rajzokat is mellékelte. A családot jól ismerő tanúk vallomása alapján a bíróság azt állapította meg, hogy R. I. vádlott volt a családfenntartó. A vádlott előzetes letartóztatását követően G. K.né anyagi gondokkal küszködött, mert önálló jövedelme nem volt, ezért már megbánta, hogy élettársát feljelentette, így minden lehetséges eszközt megragadva próbálta megfordítani a büntetőeljárás menetét. Azonban B.J. tanú vallomása és az igazságügyi pszichológus szakértő a sértett vallomását erősítette meg, a bíróság erre alapozva hozta meg marasztaló ítéletét, amely másodfokon helybenhagyásra került.⁵²

⁵² Mosonmagyaróvári Városi Bíróság B.797/2000/49. számú ítélete

Tipikus jellemző, hogy az elkövető ismerős, vagy családtag, és olyan sértettet választott minden elkövető, akik életkoránál vagy állapotánál fogva érdekérvényesítésre nem képes. Az eddig bemutatott jogesetekkel azt a joggyakorlatot vettem górcső alá, amelyben kimondták a vádlottak bűnösségét egy-egy szokványos elkövetési magatartással. A továbbiakban a nemi erkölcs elleni bűncselekmények atipikus megjelenési formáit kívánom szemléltetni a joggyakorlat tükrében. A jogesetek ismertetése során kiemelt figyelmet fordítok a szakértői vélemények részletes bemutatására, hiszen a gyermekkorú sértettek vallomásán kívül a szakvélemények jelentik a legnagyobb tárgyi bizonyítási eszközt.

V. 2. Atipikus esetek

V. 2. 1. I. jogeset – Bűncselekmény: szemérem elleni erőszak büntette

A Mosonmagyaróvári Járásbíróság Fk. 424/2012/10. számú, 2013. február 28. napján kelt elsőfokú ítéletében fk. D. F. vádlottat a szemérem elleni erőszak büntettének vádjá alól felmentette. A Győri Törvényszék 3. FKf.105/2013/4. számú végzésében az elsőfokú bíróság ítéletét helybenhagyta.

A vádirati tényállás alapján a fk. D. F. vádlott édesapjával lakik. A vádlottnak édesanyja részéről született 2 féltestvére, gyermekkorú N. R. (6 éves lány) és gyermekkorú N. R. E. (7 éves fiú). A féltestvérek között jó kapcsolat volt, a kislány több alkalommal is a vádlottnál és annak édesapjánál aludt. A vádlott édesapjával szerény körülmények között élt, amikor féltestvérei náluk aludtak, az éjszakát egy ágyban töltötte a vádlott két féltestvérével. Így történt ez a vádbeli napon is. A sértett feküdt középen. A vád szerint az éjszaka folyamán a sértett a vádlott kérésének eleget téve átbújt a vádlott takarója alá. Ekkor a vádlott letolta a kislány bugyiját, majd merev nemi szervét a sértett fenekéhez nyomta. A vádirat szerint a vádlott több alkalommal is rávette a sértettet, hogy fogja meg az ő nemi szervét és azt húzogassa. A vád szerint általában kielégülésig fajtalankodott a vádlott a sértettel. A sértett a vádbeli cselekmény bekövetkezésekor 6 éves volt. A vád elsősorban a sértett által elmondottakon alapult.

Az eljárás során elsőként beszerzett igazságügyi pszichológus szakvélemény szerint a kislány nem hajlamos kóros meseszövéésre, előadása életszerűnek és valósághűnek tekinthető. A szakértő szerint a kislány szexualitással kapcsolatos fogalomrendszere részben pontos, részletekben azonban hiányos. A sértettnél megállapítható súlyos lelki sérülés, amely az elszenvedett bűncselekmény miatt alakulhatott ki nála. A szakértő a sértett vizsgálata során

tehát arra a megállapításra jutott, hogy a kislány által elmondottak valósak, ezáltal a szakértő is arra az álláspontra helyezkedett, hogy a sértett sérelmére elkövetett bűncselekmény megtörtént. A tárgyaláson a szakértői meghallgatás során a tanács elnökének kérdésére a szakértő elmondta, hogy zajlik a gyermekkorú sértettek szakértői vizsgálata. A szakértő időközben elhalálozott, így egy másik szakértőt kellett kirendelni. Úgy vélem, hogy a szakértői vizsgálat, annak menete a dolgozat tárgyát illetően kiemelten fontos kérdés, ezért azzal részletesebben foglalkozom.

Az első találkozáskor a szakértő igyekszik feloldani a gyermeknél a feszültséget, majd miután feloldódott, vagy rajztesztekkel kezdik a vizsgálatot. Nagyon kicsi gyermek esetén a vizsgálat a szülő kikérdezésével kezdődik, ezt követően a szülő elhagyja a vizsgálót. A kisgyermekkel először ismerkedős beszélgetést végez a szakértő. A vizsgálatnak gyakori eleme a rajz. A rajz lehet spontán, amikor megkéri a szakértő a gyermeket, hogy rajzolja le azt, ami eszébe jut. A rajz másik fajtája, amikor pontosan megmondják a gyermeknek, hogy mit rajzoljon le. A rajz lehet családrajz vagy házrajz. A szakértő a rajzból rendkívül sok következtetést tud levonni. A családrajznál lényeges, hogy ki hol helyezkedik el a képen. A rajz alapján megállapíthatóvá válik, hogy a gyermek nyitott vagy zárt légkörben él a családjában. Ha a gyermek növényeket rajzol a ház köré, vagy füstölő kéményt, ajtót, ablakot rajzol a házra, az azt jelenti, hogy nyitott légkör uralkodik a családban. Például a házrajznál nagy szerepe van annak, hogy rajzol-e Napot, ha igen, azt a lap melyik oldalára rajzolja. Ezzel megállapítható, hogy a gyermek az édesapjához vagy az édesanyjához áll-e közelebb. A rajz és maga a beszélgetés is függ a gyerek korától, beszédképességétől, értelmi szintjétől. A rajznál az emocionálisan felnagyított elemekre különösen figyelni kell. A beszélgetés közben a szakértő figyeli a gyermek viselkedését. Például, ha a gyermek megakad, sír, az jelzés értékű. A családrajz után IQ felmérést is szokott végezni a szakértő, kivéve, ha a gyermek életkora miatt azt megállapítani nem lehet. A kóros meseszöveget a beszédstílus alapján lehet megállapítani. A jelenlegi ügyben a sértett rajzolt is, és bábuk segítségével meg is mutatta, hogy mit csináltak a vádlottal. A sértett a szakértőnek részletesen elmondta, hogy mi történt, mi jött ki és, hogy jött ki. A szakértő szerint a sértett mindezt életszerűen adta elő. A szakértő a vizsgálat során azt is megállapította, hogy a gyerek szexuálisan túlfűtött. A szakértő arra a kérdésre, miszerint vannak-e a szexuális visszaélésnek tipikus tünetei annyit válaszolt, hogy megváltozik a gyermekeknek a viselkedése, bezártabbak lesznek, szoronganak, bepislilnek, illetve fokozódhat az éjszakai kijáráslások száma is. A

sértett jelen esetben túlzott mozgással reagált a történetekre, de az éjszakai wc-re járás is gyakoribbá vált.

A vádlottat szintén megvizsgálta igazságügyi pszichológus szakértő. A vizsgálat szerint a vádlott nem elmebeteg, nem gyengeelméjű, nincs tudatzavara és ez nem állapítható meg nála a terhére rótt cselekmény idejére sem. A vádlott azonban személyiségzavarban szenved. Alacsony értelmi színvonal, hiányos szocializáltság jellemzi. Személyiségzavara fennállott nála a terhére rótt cselekmény idején is, azonban nem tette őt képtelenné arra, hogy magatartásának következményeit felismerje és e felismerésének megfelelően cselekedjék.

A tényálláshoz visszatérve fontos megjegyezni, hogy a sértett édesanyja nem biztosított megfelelő életkörülményeket gyermekeinek, gyakorlatilag a gyermekek felügyeletét is elhanyagolta, továbbá olyan helyzetet teremtett, melynek révén a sértett és az anya másik gyermeke is hozzájuthatott olyan ismeretekhez, amelyek életkoruknak nem megfelelőek.

A bíróság a meglévő bizonyítékok alapján nem tartotta megállapíthatónak azt, hogy a vádlott szexuálisan közeledett féltestvéréhez. A bíróság bizonyítékként figyelembe vett több tanúvallomást, valamint az eljárás során készült két igazságügyi pszichológus szakértői szakvéleményt. Mint korábban említettem, gyakori, hogy a nemi erkölcs elleni bűncselekményekkel kapcsolatos büntetőeljárásban a hozzátartozó megtagadja a vallomástételt. Ez ebben az ügyben is így történt. A sértett édesanyja, aki egyben a vádlott édesanyja a tárgyaláson hozzátartozói címen megtagadta a vallomástételt, így az ő korábbi vallomásai sem tehetők a tárgyalás anyagává. Mivel ő sértett törvényes képviselője is, gyermeke nevében szintén megtagadta vallomástételt.

Viszont a fennmaradó tanúvallomásokból egyaránt arra lehet következtetni, hogy a vádirati tényállás nem valósulhatott meg. A tanúk beszámoltak arról is, hogy a sértett édesanyja gyermekeit elhanyagolta, sőt gyakori volt az is, hogy az édesanya szeretőjével a gyermekek előtt létesített szexuális aktust. Innen eredeztethető a sértett magas fokú szexuális tájékozottsága.

A tényállás megállapítása kapcsán komoly nehézséget okozott, hogy kizárólag a másik gyermek, N. R. E. vallomása vehető figyelembe közvetlen bizonyítékként. Minden más bizonyíték közvetett volt csupán. A gyermek azonban ellentmondásosan nyilatkozott, fény derült arra is, hogy rendszeresen nézett pornó videót az interneten. Így az ő előadása, mint közvetlen bizonyíték elégtelen ahhoz, hogy arra bűnösséget megállapító tényállást lehessen alapítani. Ahogy említettem, a többi bizonyíték közvetett volt, amelyek nem alkottak zárt logikai láncolatot, ezért nem állapítható meg, hogy a vádlott a terhére rótt cselekményt

elkövette. A sértett jóval a cselekmény megtörténte után beszélt először a történetekről. Ennek oka feltáratlan maradt.

Ellentmondásos volt a sértett tekintetében is, hogy az eseményeket különböző viselkedést mutatva adta elő, hol sírva, hol nevetgélve. Tehát elmondható, hogy a gyermek szavahihetőségét illetően komoly kételyek merültek fel az eljárás során. A legfontosabb kétely nem más, mint a sértett neveltetése, szexuális tartalmú információkhoz való hozzájutásának lehetősége. A tanúvallomások is megerősítették, hogy a gyermekkorú sértett a szexualitás terén érettként, felnőttként viselkedett.

Az elsőfokú bíróság tehát felmentette a fiatakorú vádlottat, mivel nem volt sem olyan közvetett, sem közvetlen bizonyíték, amely kétséget kizáróan bizonyítaná azt a tényt, hogy a vádlott a terhére rótt cselekményt elkövette. Az in dubio pro reo elvére történő hivatkozással maradt el tehát ebben az ügyben a büntetőjogi felelősség megállapítása.⁵³

Az elsőfokú bíróság ítélete ellen a Mosonmagyaróvári Járási Ügyészség fellebbezett a vádlott terhére, súlyosításért, a Btk. 198. § (1) bekezdés utolsó tétele szerint minősülő szemérem elleni erőszak büntetében történő bűnösség megállapítása és végrehajtandó szabadságvesztés főbüntetés, valamint közügyektől eltiltás mellékbüntetés kiszabása céljából. A vádhatóság álláspontja szerint az elsőfokú bíróság törvénysértő módon, a bizonyítékok megalapozatlan, önkényes csoportosításával jutott a téves felmentő ítélet meghozatalára. Az ügyészség szerint a bíróság nem vette kellő súllyal figyelembe a sértett gyermekkorú testvérének közvetlen bizonyítékként értékelhető vallomását, mely alapján a bíróság marasztaló döntést is hozhatott volna. A főügyészség átiratában fenntartotta az ügyészi fellebbezést és ismételten hangsúlyozta, hogy az elsőfokú bíróság az eljárása során számos eljárási hibát vétett. A főügyészség szerint az elsőfokú bíróság ítélete megalapozatlan, ezért a főügyészség az elsőfokú ítélet hatályon kívül helyezését és az elsőfokú bíróság új eljárásra utasítását kérte a másodfokú bíróságtól.

A Győri Törvényszék, mint másodfokú bíróság végzésében az elsőfokú bíróság ítéletét helybenhagyta. A másodfokú bíróság teljes felülbírálatot hajtott végre. A törvényszék annyiban módosított az elsőfokú ítéleten, hogy aktualizálta a vádlott személyi körülményeit, továbbá rögzítette a sértett életkorát, amely az elsőfokú eljárás során kimaradt a tényállásból. A másodfokú bíróság álláspontja szerint egy esetleges új eljárás lefolytatása esetében sem

⁵³ Mosonmagyaróvári Járásbíróság Fk. 424/2012/10. számú ítélete

várható az újabb bizonyítás felvételétől az ügy szempontjából releváns adat, perdöntő bizonyíték.⁵⁴

Álláspontom szerint jelen ügy is példaként szolgálhat arra, hogy bár a vádlottal szemben felmerült a gyanú azzal kapcsolatosan, hogy elkövette a féltestvére sérelmére a szemérem elleni erőszak büntettét, kétséget kizáróan azt még sem lehetett bizonyítani az eljárás során. Mint, ahogy arra korábban hivatkoztam, a nemi erkölcs elleni bűncselekmények tekintetében rendkívül nehéz a bűncselekmény elkövetését bizonyítani, különösen akkor, ha családtagok között történt. Gyakori az, hogy a családtagok élnek a törvény által biztosított vallomásmegtagadási jogukkal. Bizonyítási nehézség az is, hogy általában csak a sértett és a vádlott van jelen a cselekmény elkövetésekor, így legtöbbször közvetlen bizonyítékként csak a sértett vallomása vehető figyelembe. Minden más bizonyíték közvetett, a sértett által elmondottakon alapul. Ez egyébként is problematikus, főleg egy gyermekkorú sértett esetén. Jelen ügyben is a gyermekkorú sértett nyilatkozatai ellentmondásba keveredtek egymással, a szakértői vélemény pedig nem volt megfelelő és nem szolgált bizonyítékkul arra kellő mértékben, hogy a terhelt elkövette a terhére rótt cselekményt. Úgy gondolom, hogy problémát okoz a családtagok vallomásmegtagadása is. Amennyiben a hozzátartozók élnek vallomásmegtagadási jogukkal, korábbi vallomásuk bizonyítékként nem használható fel. Természetesen elfogadható az az indok, hogy nem kívánják közeli hozzátartozójuk megbüntetését, de ezzel egyidejűleg az állam nem tudja érvényesíteni büntető igényét. Ez viszont azzal jár, hogy számos bűnelkövetővel szemben nem szabnak ki represszív jellegű szankciót. Ezzel a speciális és generális prevenció büntető törvénykönyvben meghatározott követelménye nem teljesül.

V. 2.2. II. jogeset – Bűncselekmény: nevelése, felügyelete, gondozása alatt álló személy sérelmére elkövetett szemérem elleni erőszak büntette

A Soproni Városi Bíróság B. 410/2011/8. számú, 2011. november 28. napján meghozott elsőfokú ítéletében B. R. vádlottat 1 rb. nevelése, gondozása, felügyelete alatt álló személy sérelmére, folytatólagosan elkövetett szemérem elleni erőszak büntetében mondta ki bűnösnek, ezért őt a bíróság 2 év 2 hónap fegyházbüntetésre és a közügyek gyakorlásától 5 évi eltiltásra ítélte. Az elsőfokú bíróság a kiszabott szabadságvesztés büntetés fele részének végrehajtását próbaidőre felfüggesztette akként, hogy a próbaidő időtartama 3 év, melynek

⁵⁴ Győri Törvényszék 3. FKf.105/2013/4. számú végzése

idejére elrendelte a vádlott pártfogó felügyeletét. Megállapította, hogy a próbaidő időtartama 1 év 1 hónap szabadságvesztés letöltése után kezdődik. Az elsőfokú bíróság tehát a törvény által biztosított részben felfüggesztett szabadságvesztés büntetést alkalmazott a terhelttel szemben. Ezenkívül a bíróság megszüntette a vádlott gyermeke feletti szülői felügyeleti jogát.

A Győri Törvényszék, mint másodfokú bíróság a 3.Bf.44/2012/30. számú 2013. július 3. napján meghozott ítéletében az elsőfokú bíróság ítéletét megváltoztatta. Mellőzte a bűncselekmény folytatólagos elkövetésére utalást. A szabadságvesztés időtartamát 2 év börtönre enyhítette, melynek végrehajtását 3 év próbaidőre felfüggesztette. Elrendelte továbbá a próbaidő tartamára vádlott pártfogó felügyeletét.

Az elsőfokú bíróság által megállapított tényállás szerint a büntetett előéletű vádlott 2003-ban kötött házasságot E.A.-val, mely házasságból született E. utónevű gyermekük 2003. november 6-án. A házasságuk fokozatosan megromlott, az életközösség 2005-ben szakadt meg, majd a házasságot a bíróság 2005 nyarán felbontotta. A tényállás szerint a vádlott 2008 és 2010 között, amikor nála volt kapcsolattartás során a gyermek, több esetben is a lefekvésük során levette a gyermekkorú B. E. sértett pizsamáját és bugyiját és a sértett mögé feküdve több alkalommal nemi szervét a sértett fenekéhez érintette.

A vádlott a nyomozás során és az elsőfokú eljárásban tett vallomásaiban tagadta bűnösségét, amelyet a tárgyaláson is fenntartott. A vádlott vallomása szerint szereti gyermekét, a bűncselekményt nem követte el. Elmondta a vádlott azt is, hogy a gyermekkel való kapcsolattartás végrehajtása végett a gyámhivatalhoz kellett fordulnia, mert a láthatást a volt felesége nem mindig engedélyezte. A vádlott álláspontja szerint a volt felesége és anyósa beszélhette rá a sértettet, hogy mit mondjon. A volt felesége többször megakadályozta azt, hogy elvigye a gyermeket, mondvacsínált indokokra hivatkozva.

E.A. a vádlott volt felesége tanúkénti kihallgatása során elmondta, hogy egyik alkalommal a sértett nagyon sírt, amikor elhozta őt az apjától. A kislány nehezen akart beszélni a történekről, majd elmondta, hogy az édesapja a nemi szervét a fenekéhez tette, továbbá azt is mondta neki az édesapja, hogy a történekről másnak ne beszéljen. Az édesanya állítása szerint a sértett csak egy későbbi beszélgetés alkalmával mondta el neki, hogy több hasonló eset is előfordult. A tanú szerint házasságuk megromlásának az oka a vádlott italozó életmódja volt, azt is elmondta, hogy a vádlottat emiatt már pszichiátrián is kezelték. Egyes esetekben azért tiltotta meg a láthatást volt férje számára, mert féltette a gyermekét az apja italozó életmódja miatt. Elmondta azt is, hogy kislány korában vele is megesett olyan, hogy egy falubeli férfi szexuálisan közeledett felé, lehúzta a bugyiját, simogatta, de más nem

történt. A házasságuk fennállása alatt elmesélte azt is a volt férjének, hogy ezt az esetet máig nem tudta feldolgozni. (Ennek a körülménynek a későbbiekben jelentős szerepe lesz még az ügy megítélése kapcsán.) Tagadta a tanú azt, hogy ő találta volna ki, hogy mit mondjon a gyermek, mivel nincsen semmi oka rá, nem haragszik volt férjére.

E.K.né a vádlott anyósa vallomásában elmondta, hogy ő lányától hallott a történetekről. A vádlott édesanyja, B. J.né úgy nyilatkozott, hogy minden bizonnyal hallotta volna azt, ha valami történik a szobában, mert ő a szomszédos konyhában aludt. Arra is fel szokott ébredni, ha a fia megfordult az ágyban. A vádlott édesanyja szerint a volt felesége találta ki az egészet, hogy ezzel megszabaduljanak a fiától, valamint, hogy emiatt meg lehessen tiltani a gyermek láthatását. A volt feleség előre megmondta, hogy a vádlottat tönkre fogják tenni.

Az eljárás során - mint ahogy az a nemi erkölcs elleni bűncselekményeknél szinte minden esetben – sor került igazságügyi pszichológus szakértő kirendelésére. A szakértő elmondta, hogy a vizsgálat során nem csak azt figyeli egy szakértő, hogy mit mond a gyermek, hanem azt is, hogy hogyan mondja. A szakértő szerint az óvodás korban a gyermekeknél a szexuális érdeklődés felkeltődik, majd iskolás korban elfojtódik. Általánosságban mondta el azt is, hogy amennyiben valakit gyermekkorában szexuális abúzus ér, intimitásprobléma, a másik nemmel való kapcsolatzavar alakulhat ki. A szakértő szerint a sértettet nem viselte meg annyira az édesapja közeledése, így lehet bízni abban, hogy a későbbiekben nem lesz rá negatív hatással.

A szakértő mind a kislányt, mind annak édesanyját megvizsgálta. A sértettel családrajzot és szabadrajzot is készíttetett. A családrajzon a kislány saját maga és édesapja közé egy férfi nemi szervet rajzolt. A szakértő elmondta, hogy a kislány olyan részletességgel mesélte el, hogy mi történt, hogy kizárható, hogy külső hatás befolyásolta.

Az is törvényszerűség a szakértő szerint, hogy betanítás esetén a sértett rögtön azzal kezdte volna a beszélgetést, amit betanult, itt azonban ez nem így történt. A sértett élményszerűen mondta el, hogy mi történt, ezért annak van valóságalapja. A kislány igyekszik elfojtani a vele történeteket. A kislányban lojalitáskonfliktus alakult ki az apával kapcsolatban, másik nemmel való kapcsolata sérült. Különösen fájó a gyermek számára, hogy egy általa szeretett személy követte el az életidegen cselekményt. Az édesanya szakértői vizsgálata során fény derült arra, hogy kislány korában az édesanya is elszenvedője volt hasonló jellegű szexuális cselekménynek. A szakértőnek részletesen feltárta az édesanya, hogy mi történt vele. Elmondta, hogy nem szívesen emlékszik vissza a dologra, rossz érzésként maradt meg benne.

A bíróság a tényállás megállapítása során bizonyítékként értékelte a tanúvallomásokat, a gyámhivataltól beszerzett jegyzőkönyvet, az ambuláns kezelőlapot, az igazságügyi pszichológus szakértői véleményt, a sértett nyomozási bíró előtt tett vallomását. Az ambuláns kezelőlap szerint a gyermek nemi szerve külsőleg és belsőleg is ép, azon elváltozás nem keletkezett.

A nyomozási bíró eseti gondnok jelenlétében hallgatta ki a gyermekkorú sértettet. A sértett elmondta, hogy az édesanyja nem akarja, hogy az édesapjánál legyen. Elmondta azt is, hogy nem emlékszik arra, hogy az édesapja hozzá nyomta volna a nemi szervét. Az édesanyja tanácsolta neki az autóban, hogy ezt is mondja el. Később a sértett a nyomozási bíró kérdésére úgy nyilatkozott, hogy nem látta az apja nemi szervét, de biztos benne, hogy azzal simogatta meg a fenekét. A vádlott a terhére rótt cselekmény elkövetését mindvégig tagadta. Sor került a vádlott igazságügyi pszichológus és pszichiáter szakértő általi megvizsgálására is. A szakvélemény szerint a vádlott személyiségzavarban szenved, amely fennállott nála a terhére rótt cselekmény idején is, azonban nem tette őt képtelenné arra, hogy magatartásának következményeit felismerje és e felismerésének megfelelően cselekedjék. Nem volt megállapítható nála az elmeműködés olyan kóros állapota sem, amely e képességében korlátozta volna. Nem volt felfedezhető nála kóros nemi ösztönelfajulás sem. A témával kapcsolatos joggyakorlat részletes elemzése után elmondható, hogy szinte valamennyi nemi erkölcs elleni bűncselekmény elkövetője személyiségzavarban szenved.

A bíróság a fenti bizonyítékok figyelembevételével az alábbiakat állapította meg. A korábbi Btk. 198. § (1) bekezdés és a (2) bekezdés b, pontja értelmében, aki nevelése, felügyelete, gondozása vagy gyógykezelése alatt álló sértettnek a védekezésre, illetőleg akaratnyilvánításra képtelen állapotát fajtalanosságra használja fel, az elköveti a szemérem elleni erőszak büntettét. A bűncselekmény megállapításához szükséges a testi érintkezés. A bíróság a Btk. 210/A. § (2) bekezdésére is hivatkozott, amely szerint fajtalanosságnak minősül minden olyan súlyosan szeméremsértő cselekmény, ami nem közösülés, de nemi vágy kielégítésére és felkeltésére szolgál. Kétséget kizáróan bizonyított, hogy a sértett a vádlott nevelése, felügyelete, gondozása alatt állt a vádbeli időpontban. Az sem vitatható, hogy a sértett a cselekmény elkövetésekor még nem töltötte be tizenkettedik életévét, ezért a törvényben foglalt megdönthetetlen vélelem alapján védekezésre képtelen személynek kell tekinteni.

A bíróságnak tisztáznia kellett azt, hogy a vádlott a gyermekét fajtalankodásra használta-e fel. A bíróság jelentős súlyt tulajdonított az eljárás során keletkezett igazságügyi

pszichológus szakértői véleménynek. A szakértő szerint kislány által elmondottak élményszerűségről árulkodnak, kizárva ezzel a külső hatást. A bíróság tehát a szakvéleményre támaszkodva jutott arra a következtetésre, hogy a vádlott nem egy alkalommal, hanem a sértett öt éves kora óta folyamatosan szexuálisan közeledett gyermeke felé. A vádlott bűnösségét támasztotta alá E.A. a sértett édesanyja, és E. K.né nagymama kihallgatásáról készült jegyzőkönyv is. A bíróság szerint a tanúk vallomása meggyőző volt. Egyértelmű továbbá az is az elsőfokú bíróság szerint, hogy a vádlottnak nem a keze, hanem a nemi szerve ért hozzá a kislányhoz. A meleg, vizes érzés kétséget kizáróan nem az édesapa kezétől származott. Alátámasztja ezt a feltevést a sértett által készített szabadrajz is, amelyen a kislány saját maga és az édesapja közé egy férfi nemi szervet rajzolt. A bíróság mindezek alapján kétséget kizáróan bizonyítottanak látta, hogy a vádlott elkövette gyermeke sérelmére a súlyosan szeméremsértő cselekményt, amely a nemi vágyának kielégítésére szolgált. A bíróság a büntetés kiszabása során enyhítő körülményként értékelte a vádlott személyiségzavarát, továbbá azt, hogy nagy valószínűséggel nem okozott a kislánynak maradandó károsodást. Súlyosító körülményként nyert értékelést azonban a büntetett előélet, az italozó életmód és a folytatólagos elkövetés. A bíróság több enyhítő szakaszt alkalmazott a büntetés kiszabása során, melynek mértékét 2 év 2 hónap szabadságvesztésben állapította meg. A szabadságvesztés büntetés végrehajtásai fokozata pedig fegyház. A bíróság a büntetés fele részének végrehajtását próbaidőre felfüggesztette. A próbaidő időtartamát 3 évben határozta meg. A vádlottat továbbá eltiltotta 5 évre a közügyek gyakorlásától és a gyermeke feletti szülői felügyeleti jogát is megszüntette.⁵⁵

Az elsőfokú bíróság ítélete ellen az ügyészség a vádlott terhére, a vádlott és védője elsődlegesen felmentésért, másodlagosan enyhítésért jelentett be fellebbezést. Az ügyészségi fellebbezést a Győr-Moson-Sopron Megyei Főügyészség átiratában fenntartotta. Az ügyészi fellebbezés szerint az elsőfokú bíróság nem tisztázta a sértett életkorát az ítéletében. A vádhatóság szerint, hivatkozva az 56/2007. BK vélemény II/4. pontjára, a terhelt beszámítási képességét nem korlátozó személyiségzavara enyhítő körülményként nem vehető figyelembe. Az ügyészség álláspontja szerint súlyosító körülményként kellett volna figyelembe venni, hogy a vádlott a bűncselekményt vér szerinti gyermeke sérelmére követte el. (Álláspontom szerint nem vehető figyelembe súlyosító körülményként az, hogy a gyermeke sérelmére követte el, mivel az már egyszer értékelésre került a nevelése, gondozása alatt álló személy sérelmére elkövetés tekintetében minősítő körülményként. A súlyosító körülményként történő

⁵⁵ Soproni Városi Bíróság B.410/2011/8. számú ítélete

figyelembevétel a kétszeres értékelés tilalmába ütközne.) Az ügyészség szerint továbbá a büntetés rendkívül enyhe, ezért súlyosabb büntetés kiszabását indítványozta.

A Győri Törvényszék, mint másodfokú bíróság a 3.Bf.44/2012/30. számú, 2013. július 3-án kelt ítéletében bizonyítás felvétele után megváltoztatta az elsőfokú bíróság ítéletét. Mellőzte a folytatólagos elkövetésre utalást, a büntetés mértékét pedig 2 év szabadságvesztésre enyhítette, melynek végrehajtását 3 évre felfüggesztette és elrendelte a próbaidő alatt a vádlott pártfogó felügyeletét.

A másodfokú bíróság kezdetben az ügyet nyilvános ülésre tűzte ki, majd bizonyítás felvétele végett tárgyalásra utalta, mivel hiányosságokat észlelt. A bizonyítás a vádlott kihallgatására és a szakértő meghallgatására terjedt ki. A főügyészség képviselője perbeszédében fenntartotta az ügyészi fellebbezését. Szerinte a felvett bizonyítás teljes mértékben alátámasztotta az ügyészség álláspontját, csak a büntetés aránytalan, így továbbra is annak súlyosítását kérte a másodfokú bíróságtól. A védő perbeszédében ismét az ellentmondásos bizonyítékokra hivatkozott. Álláspontja szerint a vádlott felmentése indokolt. A törvényszék az ügyben teljes felülbírálatot hajtott végre. A bíróság az enyhítésre irányuló fellebbezéseket tartotta alaposnak. A törvényszék mellőzte a tényállásból és a minősítésből a folytatólagos elkövetést azzal, hogy csak egy alkalom bizonyítható. A másodfokú bíróság szerint a gyermek szavahihető volt. A történeteket élményszerűen, lépcsőzetesen felépítve adta elő, de csak egy esetről tudott konkrétan beszámolni.

A bíróság a büntetés kiszabása során nagy nyomatékkaal vette figyelembe azt, hogy csupán egyszeri elkövetés bizonyítható kétséget kizáróan, és ez az egyszeri közeledés sem volt durva, erőszakos. Mindezek alapján a törvényszék enyhítette a szabadságvesztés büntetés mértékét, korrigálta annak végrehajtási fokozatát, valamint a büntetés végrehatását teljes egészében próbaidőre felfüggesztette.⁵⁶

Ezek a jogesetek egy teljesen szokatlan körülmények befolyásolták az eseményeket, így az első esetben az anyának a rendkívül szabados életmódja, amelynek révén a gyermek korának nem megfelelő ismeretek birtokába jutott, amelyeket nem is tudott feldolgozni. A második esetben pedig a túlaggódó magatartása teremtett egy sajátos helyzetet, amely nehezítette a bizonyítást, amikor a saját gyermekkorából származó szorongását vetítette rá a gyermeke és volt férje kapcsolatára. Az események valóság magvát a bíróság megtalálta.

⁵⁶Győri Törvényszék 3.Bf.44/2012/30. számú ítélete

VI. De lege ferenda jellegű javaslatok a nemi erkölcs elleni bűncselekmények miatt indult büntetőeljárással kapcsolatban

Álláspontom szerint a nemi deliktumokkal kapcsolatosan indult büntetőeljárások terén fő feladat az eljárás hatékonyabbá tétele. A hatékonyság elsősorban gyorsaságot jelent, ehhez pedig komolyabb együttműködés szükséges a hatóságok részéről. A nyomozóhatóság munkájára egyébként is a bürokratikus ügymenet jellemző, én a sértett központú ügyintézészt tartom megfelelőnek. Fontos lenne, ha a sértett jogainak biztosítása nagyobb figyelmet kapna, különösen a gyermekkorú sértettekre kell kiemelt figyelmet fordítani. A gyermekek kihallgatásánál nem csupán a külsőségekre kell nagy hangsúlyt fektetni (látványos kihallgató szobák), hanem magára a tartalomra, hogy olyan személy hallgassa ki őket, aki erre felkészült.

Megelőzőképpen folyamatos felvilágosítások, tájékoztatások során beszélgetni kell a témáról a gyermekekkel és szüleikkel. Ennek két célja van. Egyrészt, hogy ne váljanak sértetté, másrészt, ha sértetté válnak, akkor a sértett, illetve a körülötte lévő emberek legyenek felkészültek, hogy kihez lehet fordulni, mit kell tenni. E körben lényeges feladat hárul a pedagógusokra, védőnőkre.

A pedagógusok külön képzését célszerűnek tartom, ezáltal a képesek lennének a rájuk bízott gyermekeket szóra bírni a kényes témáról, és támogatást nyújtani annak, aki bajba került. Igaz ugyan, hogy a gyermekek sérelmére megvalósuló szexuális abúzus leggyakrabban családon belül történik, ám egy esetleges külső személytől érkező támadás megelőzését segítené elő, ha a szülők elkísérnék a gyermeküket az iskolába, óvodába.

A nyomozó hatóság számára is hasznos lenne, ha nyilvántartást vezetnének azokról a személyekről, akik korábban szexuális cselekményeket követtek el. Ezzel egyrészt könnyebb lenne az azonosítás, másrészt a nemi bűncselekményeket elkövető személyek ellenőrzésével csökkenteni lehetne a deliktumok bekövetkezésének számát. A hazai igazságszolgáltatási-végrehajtási rendszer az elmúlt években több ezer olyan személyt ítélte el, akik nemi erkölcs elleni bűncselekményt követtek el. Álláspontom szerint a büntetőeljárás során a terheltről készült szakértői véleményt meg kellene küldeni a büntetést foganatosító büntetés-végrehajtási intézetnek, ezáltal a büntetés letöltése alatt az elítéltet gyógyító-nevelő

csoportban lehetne kezelni, elősegítve ezzel a gyógyulást. A nyilvántartó lapjuk nem tartalmazza a sértett életkorát, így nem tudjuk pontosan, hogy mekkora részük orientálódik gyermekekre. Az olyan munkakörök esetén, ahol gyermekekkel kell foglalkozni, célszerűnek tartom, pályaaalkalmassági vizsgálaton szűrjék ki a beteges hajlamú embereket. A bíróságokon, ügyészségeken direkt ilyen ügyekre szakosodott személyek foglalkoztatását is célszerűnek tartom.

Kiemelt szerepe van a nemi bűncselekményekkel kapcsolatos megelőzésben a médiának is. A sajtónak nem a szenzációt kell keresnie, hanem tényszerűen, megfelelően kellene bemutatnia a kialakult helyzetet, és segítenie a megelőzésben. A közérdeklődés az utóbbi időben a jogalkotó figyelmének középpontjába ajánlotta a gyermekpornográfiát, a gyermekekkel kapcsolatos pornográf felvételek, fényképek készítését, jelentős eredménynek tartanám, ha a családon belüli erőszak visszaszorítása is a jogalkotó figyelmének középpontjába kerülne.

Az általam vizsgált jogesetek közös tanulsága az, hogy nem megfelelő a szigor a büntetések tekintetében. Úgy vélem, sokkal súlyosabb szankciókat kell alkalmazni a gyermekek sérelmére szexuális jellegű bűncselekményt megvalósító elkövetőkre. A büntetési tételkeret a törvényben adott, azonban az ítékezésben ezt nem használják ki megfelelően, és a büntetési tételkeret alsó határához közeli büntetést szabnak ki. Fontos azonban, hogy a szigorú szankció mellett a segítő szándék is megjelenjen. A legtöbb elkövető személyiségzavarban szenved, mentális problémáik vannak. Mivel betegek, következetes pszichiátriai felügyeletet is biztosító kezelésnek kell alávetni őket. Külön figyelmet kellene fordítani a börtönből szabadult elkövetőkre is, megelőzve ezzel a visszaesést.

Álláspontom szerint szükséges, hogy veszélyeztetett családokat a gyámhatóság és a gyermekjóléti szolgálatok figyelemmel kísérjék. Lényeges az is, hogy a hatóságok a nyomozás során is működjenek együtt, és az aktuális adatokat közöljék az eljáró hatósággal.

VII. Záró gondolatok

Dolgozatom elkészítése során mindvégig az a cél lebegett a szemem előtt, hogy a nemi erkölcs elleni bűncselekmények miatt indult büntetőeljárás eredményességét célzó javaslatokat fogalmazzak meg. A témával kapcsolatos jogi szabályozás és a hazai joggyakorlat mélyebb megvizsgálását követően úgy gondolom, hogy a bűncselekmények miatt indult büntetőeljárás nyomozati szakaszánál jelentkeznek a legnagyobb problémák.

Ahogy arra az előremutató javaslatoknál említést tettem, a nyomozó hatóságok szorosabb együttműködése, és a sértett központú ügyintézés megteremtése az elsődleges feladat. Összességében az is kijelenthető, hogy a nyomozó hatóságok kevés bizonyítékot szereznek be a gyanú igazolására, a vád alátámasztására. Ennek az oka lehet például az, hogy számukra viszonylag egyszerű megítélésűek az ügyek, hiszen már az eljárás kezdetén majdnem minden esetben ismert az elkövető személye. Időközben azonban a hozzátartozó visszavonja a vallomását, és nem áll rendelkezésre több bizonyíték, ezért célszerű lenne, ha a nyomozás során nem elégednének meg a minimumszinttel. Fontos lenne további közvetett tanúvallomásokat beszerezni, hogy egy esetleges visszavonást követően is legyen elegendő bizonyíték.

Azonban az elkövetők többnyire tagadták, hogy elkövették a bűncselekményt, csak többszöri kihallgatás után ismerték be a cselekmény egy-egy részletét (így történt ez a fentebb említett H. G. vádlott ellen folyó büntetőeljárásban is, ahol a vádlott kezdetben tagadott, majd a második tárgyaláson beismerte tettét). Főként a családon belül megtörtént eseteknél nehéz a bizonyítás. A sértett és az elkövető szoros kapcsolata, a másik szülő anyagi biztonság fenntartására irányuló szándéka teljesen ellehetetleníti a pontos felderítést.

Ezért kiemelt fontosságú, hogy ezek, az egyébként igen súlyos bűncselekmények több oldalról is bizonyítottak legyenek, hiszen az elkövető és a tanúk vallomása az eljárás későbbi szakaszában bármikor visszavonható, vagy kétségbe vonható. A terheltek általában tagadnak, de ha a hozzátartozó megtagadja a vallomást, akkor az később nem használható fel.

A szakértői vizsgálatok elemzése kapcsán is több aggály merült fel bennem. Az esetek többségében a bizonyítás a tanúk és a vádlott kihallgatásában és a szakértői vélemény beszerzésében merült ki. A szakértői vizsgálatok általában megfeleltek rendeltetésüknek. Voltak azonban olyan vélemények, melyekben a szakértő nem tért ki valamennyi felmerülő kérdésre. Aggályos véleményem szerint az a körülmény is, hogy a szakértők vizsgálatának középpontjába a sértett, tanúk szavahihetősége került, kevésbé foglalkoztak a vádlott

személyiségével. A vádlott a hamis vádon való figyelmeztetésen kívül bárhogya védekezhet, tulajdonképpen azt mond, amit akar. A szakértők véleményem nem vizsgálták a poszttraumás stressz zavart, mint a szexuális erőszak hatására kialakuló tünetegyüttest. Úgy vélem, hogy problémás egy ügy megítélését kizárólag egy igazságügyi pszichológus szakértői véleményre alapozni. Fontos, hogy több lábon álljon a bizonyítás.

Azt látom, hogy az új Btk. hatályba lépésével a korábbi anyagi jogi problémák megoldódtak. A közösülés és a fajtalanzkodás egy közös definícióban történő egyesítése a korábbi jogalkalmazói igénynek megfelel, a jövőben jelentős jogértelmezési problémákat előzhet meg, de a bizonyítási nehézségek megmaradnak.

Összességében tehát elmondható, hogy a jogalkotó feloldotta a korábbi értelmezési gondokat az új Btk. elfogadásával, azonban a bűncselekmények viisszaszorítása és az elkövetett bűncselekmények felderítése érdekében a büntetőeljáráshban részt vevő szervek hatékonyabb együttműködése szükséges.

A cél együtt eloszlatni a dolgozat elején idézett sűrű felhőket.

VIII. Irodalomjegyzék

a) Könyvek:

- ANGYAL PÁL - *A szemérem elleni büntettek és vétségek*, Attila Nyomda Részvénytársaság, Budapest, 1937.
- DR. BELOVICS ERVIN – DR. GELLÉR BALÁZS – DR. NAGY FERENC – DR. TÓTH MIHÁLY – *Büntetőjog II. Különös rész a 2012. évi C. törvény alapján*, HVG-ORAC Lap- és Könyvkiadó Kft. Budapest, 2012.
- BLASKÓ BÉLA - *Közösülés – „Paradigmaváltás”?* In Györgyi Kálmán ünnepi kötet, Közigazgatási és Jogi Könyvkiadó, 2004.
- MERÉNYI KÁLMÁN - *A szexuális erőszak*, Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, Budapest, 1987.
- MERÉNYI KÁLMÁN - *Gondolatok a nemi erkölcs elleni bűncselekmények törvényi változásairól*, In *Tanulmányok Szabó András 70. születésnapja alkalmából*, Budapest, Magyar Kriminológiai Társaság, 1998.
- RÓZSA JÁNOS - *Szexuális bűnözés*, Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, Budapest, 1977.
- SZOMORA ZSOLT – *A nemi bűncselekmények egyes dogmatikai alapkérdéseiről*, Doktori értekezés, SZTE ÁJK, 2008.
- VUCSKÓ BERNADETT - *Fiatalkorúak körében elkövetett nemi erkölcs elleni bűncselekmények a mai ítélkezési gyakorlatban*, Budapest, 1999.

b) Hivatkozás gyűjteményes kötet egy tanulmányára:

- KIRÁLY RÉKA – *A gyerekkorúak sérelmére elkövetett szexuális bűncselekmények*. In: *Büntetőjogi Tanulmányok*, 2004.

c) Folyóiratcikkek:

- CSONTOS ZSOLT - *A nemi erkölcs elleni erőszakos deliktumok elmélete és gyakorlata*. In: *Rendészeti Szemle*, 2007. 11. szám
- JUNG ESZTER - *A családon belüli erőszak az ítélkezési gyakorlatban*. In: *Bírák Lapja* 2003. 2. szám
- KOVÁCS GYULA - *Az erőszakos közösülés bizonyítási problémái az 1997. évi LXXIII. törvényt követően*. In: *Belügyi Szemle*, 2000/4-5. szám

- MADARASSY-MOLNÁR MÁTÉ - *Adalékok a nemi erkölcs elleni bűncselekmények Csemegi-kódex előtti történetéhez.* In: Jogtudományi Közlöny, 64. évfolyam, 7-8. szám, 2009.
- MORVAI KRISZTINA - *A „gyermekkel szembeni rossz bánásmód” (erőszak, elhanyagolás, visszaélés) Magyarországon az ezredfordulón – büntetőbírói ítéletek tükrében.* In: Collega, 2002. 3. szám
- DR. SZELEZSÁN ANNAMÁRIA – *A gyermekek sérelmére elkövetett nemi erkölcs elleni bűncselekmény (Beszámoló az Országos Kriminológiai Intézetben 2005. május 24-én megtartott kerekasztal-beszélgetésben).* In: Ügyészek Lapja, 12. évfolyam, 4. szám, 2005.
- TÓTH ÁRON LÁSZLÓ – *A nemi erkölcs elleni erőszakos bűncselekmények hatályos szabályozásával kapcsolatos néhány problémáról.* In: Iustum Aequum Salutare, 2007. 4. szám
- TÓTH GÁBOR - *Egy ágyban az ellenséggel.* In: Collega, 1997/5. szám.

d) Elektronikus források:

- SIMONNÉ PETI VIKTÓRIA: *Családon belül gyermekek sérelmére elkövetett szexuális erőszak a büntetőeljárásban,* Jogifórum, http://www.jogiforum.hu/files/publikaciok/simonne_peti_viktoria__csaladon_belul_gyermekek_serelmere_elkovetett_szexualis_eroszak_a_buntetoeljarasban%5Bjogi_forum%5D.pdf (2013.11.08.)
- http://www.nol.hu/belfold/20090514-nem_biznak_a_megeroszakolt_nok_a_hatosagokban (2013.11.10.)
- http://www.remet.hu/cms/index.php?option=com_content&task=view&id=4&Itemid=4 (2013.11.10.)

e) Hivatkozott jogszabályok, bírósági határozatok:

- A Büntető Törvénykönyvről szóló 1978. évi IV. törvény
- A Büntető Törvénykönyvről szóló 2012. évi C. törvény
- A büntetőeljárásról szóló 1998. évi XIX. törvény
- 37/2002. (IX.4.) AB határozat
- BKv. 68.
- BH 1988.342.
- BH 1993. 341.

- BH 1997.252.
- BH 2003.271.
- BH 2011.30.
- Győri Járásbíróság B.609/2011/23. számú ítélete
- Győri Törvényszék 3.Bf.145./2013/8. számú ítélete
- Győri Törvényszék 3. FKf.105/2013/4. számú végzése
- Győri Törvényszék 3.Bf.44/2012/30. számú ítélete
- Mosonmagyaróvári Városi Bíróság B.797/2000/49. számú ítélete
- Mosonmagyaróvári Járásbíróság Fk. 424/2012/10. számú ítélete
- Soproni Városi Bíróság B.564./2001/8. számú ítélete
- Soproni Városi Bíróság Fk. 167/2012/13. számú ítélete
- Soproni Városi Bíróság B.410/2011/8. számú ítélete